Kõigi maade proletaarlased, ühinegel

SIRP JA VASAR

27

EESTI NSV KULTUURIMINISTEERIUMI, KIRJANIKE LIIDU, KUNSTNIKE LIIDU JA HELILOOJATE LIIDU HAALEKANDJA

REEDEL, 7. JUULIL 1967. A. XXVII aastakäik

Lugupeetud kollektiivide juhid!
Kallid noored lauljad, pillimehed
ja rahvatantsijad!

Avaldame südamlikku tänu ja lugupidamist kõikidele Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 50. aastapäevale pühendatud Eesti NSV koolinoorte II laulupeost ja rahvakunstiõhtust osavõtjatele ja kollektiivijuhtidele, kes andsid oma parima suure peo heaks kordamineku ks.

Soovime kosutavat suvepuhkust ja jõudu eelseisvateks laulupidudeks ja rahvakunstiõhtuteks.

Eesti NSV Haridusministeerium,
Eesti NSV koolinoorte II laulupeo ja rahvakunstiõhtu organiseerimiskomisjon
ja üldjuhid

S. Rosenfeldi foto

Eesti NSV II koolinoorte laulupeoga ühel ajal oli Tallinnas avatud vabariikliin õpilastööde näitus. Väga ulatuslikul väljapanekul — see võttis enda alla 7. keskkooli kõik ruumid — paistis silma areng, mis on viimastel aastatel aset leidnud ka laste kunstilises kasvatuses. Eriti rõõmustavat pilti pakkus noorema astme, I—V klassi laste fantaasiakõllane vaba looming.

Kunstiline kasvatus koolis

Seejuures on hakatud kasutama mitmesuguseid tehnikaid, nagu nüüd juba laialt levinud linoollõiget, monotüüpiat, diatüüpiat, siis kartongtrükki, kollaaži, isegi sügavtrükki. Edasimineku märke kannavad ka tarbekunstiesemed — keraamika, tekstiili, puidu, sepise ja muudel aladel. Kõiges selles on kahtlemata positiivset osa etendanud koolide juures loodud kunstiklassid — neid on Tallinnas, Pärnus, Raplas, Märjamaal, Kohtla-Järvel, Võrus, Valgas ja mujal — kokku kakskümmend viis. Mõnevõrra on aidanud ka muudetud programmid, mis kehtestati vabariigis 1963. aastast. Varem valitsenud nn. vormi geomeetrilise rakendamise süsteem, mis seisnes kujutatavate esemete täpses mõõtmises ja peaaegu fotograafilises peegeldamises ja mis oli suunatud silma täpsuse ja käe osavuse mehaanilisele arendamisele, tappis lapses loova fantaasia ja elava kujutlusvõime. Vana programmi arvele tuleb panna see, et vanemate klasside õpilaste tööd paistsid ka sel näitusel piiratumate ja kulvematena, vähema loova algmega, ning ainult üksikud nimed kerkisid üldtasemest soodsalt esile — need väga andekad noored, kes kannatasid fantaasia suretamise välja. Mainitud uue, üleminekulise vormina mõeldud programmi järgi on joonistamisõpetajale antud suurem vabadus, ja soovitatud meetod — algab voolimisest, millele järgneb kollaaž, siis maalimine — võimaldab edukat juhendamist ka neil õppejõududel, kes ise ei sunda oma meetodit luua.

Koolilõpilaste kunstilist kasvatust arutati põhjalikult juuni lõupäevil vastaval vabariiklikul konverentsil, millest võtsid osa külalised Moskvast, Tbilisist, Vilniusest, Minskist ja mujalt. Vaatluse all oli lai küsimuste kompleks, millest tegid ettekanded A. Remmel (Haridusministeeriumi kunstilise kasvatuse ainekomisjoni esimees), T. Lepiksaar (kunstilise kasvatuse metoodik), Kunstiinstituudi õppejõud M. Bormeister, O. Soans, A. Mihhailov, Pedagoogilise Instituudi kateedrijuhataja S. Hanson, laborant L. Piirsalu, kooliõpetajad R. Uusna (Maardu keskkool), P. Toome (Pärnu I keskkool) jt. Huviga kuulati Saksa DV Humboldtinim. Ülikooli Kunstilise Kasvatuse Instituudi direktori professor K. Mantei esinemist. Konverentsil kujunes selgukoht, et kunstilisel kasvatusel üldhariduslikus koolis on kaasajal eriti suur tähtsus. Tehniliste ja loodusteaduste pealetungi ajajärgul, millele ka koolis olulist rõhku pannakse, on pedagoogilis-kasvatuslikust aspektist eriti vajalik, et lastes säilitataks ka emotsionaalne, loominguline külg ning arendataks seda harmoonilise, tälusiku, arenenud isiksuse kasvatamise huvides.

Allpool avaldame ühe konverentsil esitatud ettekande teksti.

Toomas Lepiksaar,
Eesti NSV Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudi kunstilise kasvatuse kabineti metoodik

Kunstilise kasvatuse organisatsioonis Nõukogude Eesti üldhariduslikus koolis on keskse kohal kunstiline kasvatus obligatoorse õppeainena, mis peab andma süstemaatilise aluse lapse loomingulis-emotsionaalse külje kujundamisele ja kunsti mõistmisele. See töö peab hõlmama eranditult kõiki õpilasi.

Kahjuks ei leia aga kunstiline kasvatus obligatoorse õppeainena uues tüüpõppeplaanis ja selle alusel koostatud meie vabariigi koolide uues õppeplaanis seda kohta, mis on kunstilisel kasvatusel kommunistliku kasvatuse terviklikus süsteemis. Sõjajärgsete aastatega võrreldes on selle õppeaine tundide arv pidevalt vähenenud (sõjajärgseil aastail oli õppeplaanis 2 kohustuslikku tundi I—XI klassis)*. Sellist tendentsi ei saa põhjendatuks pidada.

Kunstilise kasvatuse obligatoorsete tundide vähesus sunnib veel enam tähelepanu pöörama selle õppeaine metoodika täiustamisele. Kunstilise kasvatuse programmides ja metoodikas on vahel tunda kaldumist dogmatismi. Iga vilunud pedagoogi juhendamisoskus on aga nagu kunstniku looming, mis kaob koos temaga või jääb üle aegade püsima. Juhendamisoskus ei kannata täpset matkimist, kuid nõuab enese tundmaõppimist selleks, et luua midagi uut ja paremat.

Enamikul koolidest puudub spetsiaalne kunstilise kasvatuse klass; erakordselt vähe on vajalikke õppevahendeid ja õppetarbeid. Õppevahendite küsimuse lahendamisele saab teatud määral kaasa aidata Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudi juurde äsja loodud õppevahendite kabinet; õppetarvete probleemi saab koolides osaliselt parandada Haridusministeeriumi juurde loodud materiaalsete fondide planeerimise ja jaotamise osakond ainult siis, kui sellele aitavad tõsiselt kaasa kõik asutused, kellest oleneb töö normaalne kulgemine.

Tuleb maksimaalselt kasutada kõiki teisi täiendavaid õppevorme ning liita need ühtseks kunstilise kasvatuse süsteemiks koolis.

VII—XI klassini tuleks kasutada vähemalt I fakultatiivset tundi nädalas kunstiliseks kasvatuseks. On tarvis leida võimalusi mitmesuguste kursuste sissetoomiseks. Ei tohi unustada ka õhtukoole ja kesk-eriõppeasutusi.

Kunstilise kasvatuse üldist nivood vabariigis on aidanud märksa tõsta kunstikallakuga koolid. Nendes on selle õppeaine nädalatundide arv 4 (osaliselt teiste ainete arvelt). Kogemused on siiani tõendanud, et nende koolide laste õppeedukus on tavaliste koolide omast kõrgem ja üldhariduslikud teadmised isegi paremad. Niisuguseid koole, mis annavad tõhusama kunstialase üldhariduse, võiks meie vabariigis tunduvalt rohkem olla.

Koolide üldarv, kus töötavad lapsevanemate kulul organiseeritud kunstiklassid, on praegu ca 25.

Ka pioneerimajade kunstistuudiod on viimastel aastatel palju edusamme teinud. Oleks vaja, et kunstist enam huvitatud laste soovide rahuldamiseks loodaks vähemalt iga rajooni keskkoolide juurde kunstiklassid ja rajooni keskustes pioneerimajade juurde korralikud stuudiod.

Olgugi et kooli kunstiringides töö on eelmiste kunstilise kasvatuse vormidega võrreldes tunduvalt kasinam, ei tohi ka seda võimalust unustada.

Heast õpetajate ja juhendajate kaadrist on rajooni koolides veel suur puudus. Nende ettevalmistamisega tegeleb nüüd põhiliselt Tallinna Pedagoogiline Instituut, kes annab korraga kõrgema haridusega tööõpetuse, joonestamise ja kunstilise kasvatuse õpetajaid. Ühelt poolt on see hea, kuna ta võimaldab õpetajale laiemat tööpõldu, teiselt poolt aga jääb kunstialane ettevalmistus pealiskaudsemaks. Kunstiklasside ja pioneerimaja stuudiote jaoks peaks andma kaadrit siiski kunstiinstituut. Ka Tartu Kunstikooli 5-aastane pedagoogikaosakond on ette valmistanud palju hästi töötavaid õpetajaid ja vajaks seega edasiarendamist. Kõikides nendes õppeasutustes, eriti aga pedagoogilises instituudis, tuleks tegelda enam kaasaja praktilise kunstilise kasvatuse metoodika küsimustega ja laiendada kunstilise kasvatuse õpetajate ettevalmistamist. Tallinna Pedagoogiline Instituut peaks kas või ajutiselt uuesti avama selle ala õpetajate kaugõppeosakonna.

Õpetajate täiendamisega rajoonides tegeleb Vabariiklik Õpetajate Täiendusinstituut: viib läbi 3-aastasi kaugõppe-täienduskursusi vähese ettevalmistusega ja praktiliselt töötavaile õpetajaile; korraldab 1-kuulisi kursusi ettevalmistusega pedagoogidele ja viib läbi vähemalt igal kuul ühe seminari kuskil rajoonikeskuses. Instituudis peetakse loenguid kunstiküsimustest ja nende õpetamise metoodikast ka kooli juhtivatele töötajatele, kasvatajatele jne. Õpetajate kaadri täiendamisel on palju kaasa aidanud Tartu Kunstimuuseumi juures töötav kaugõppeosakond, kes võiks lisaks avada veel kunstipedagoogilise haru.

Kuna kunstilise kasvatuse tundide pidev üleandmine ühelt õpetajalt teisele ei võimalda kindla kaadri etteval-

(Järg 7. lk.)

*) Kunstilise Kasvatuse Õpetajate Rahvusvahelise Ühingu 18. ülemaailmne kongress Prahas 1966. a. suvel rõhutas oma resolutsioonis eriti järgmist: kunstiline kasvatus koolis ei ole ainult andekate õpilaste jaoks, vaid see on ka üldhariduslik aine nagu emakeel ja kehaline kasvatus, millele tuleb anda vähemalt 2 tundi nädalas kõikides koolides ja klassides.

SUVEPÄEVAD

Kümme aastat tagasi viisid Paide rajooni noored vabariigis läbi esimesed suvepäevad. Nüüd, Suure Oktoobri juubeliaastal toimunud suvepäevad tõestasid veel kord, et see tore traditsioon on sügavalt juurdunud. Kümnendad suvepäevad olid nagu eelmisedki huvitavad, noortepärased ja lõbusad. Tartu rajooni, Viljandi ja Jõgeva noored, Saaremaa ja Hiiumaa, Rakvere, Paide ja Harju rajooni ning Võru ja Põlva suvepäevalised kohtusid ja korraldasid ühiseid ettevõtmisi. Viibiti isade lahinguteedel, kohtuti revolutsiooniveteranidega, Suurest Isamaasõjast osavõtnutega, paljude kirjandus- ja kunstiinimestega jne. Pärnulaste suvepäevadel Reiu jõe kaldal kuulati Aadu Hindi ja põlvalaste suvepäevadel Jõksi järve ääres RAT «Vanemuise» peanäitejuhi Kaarel Irdi vestlust, Leevaku lõkke ääres tervitasid noori kohaliku elektrijaama üks ehitajaist, kirjanik Paul Haavaoks ja laulja Jüri Pärg. Rõuges olid Võru suvepäevalistel külas helilooja Leo Tauts ja Leelo Karp-Lumi, Viljandi noortel Kivilõppe telklaagris — «Ugala» näitleja Elle Are, rakverelastel Porkunis — heliloojad Gennadi Podelski ja Vello Lipand, Tartu ja Jõgeva noortel Võrtsjärve lähistel Trepimäel — Kalmer Tennosaar, Heli Lääts, Abi Zeider ja Ada Lundver, Valga suvepäevalistel aga Valgjärve kallastel Lilli Promet ja Ralf Parve (pildil).

Algas V Moskva filmifestival

Moskva filmifestival on üks nooremaid maailma filmikunsti foorumeid: esimene filmifestival Moskvas korraldati 1959. aastal. Üleeile anti start viiendale festivalile. Oma noorusest hoolimata on Moskva filmifestivalid võitnud suure populaarsuse ja autoriteedi, oma mastaabilt on nad kujunenud võimsaimateks maailmas.

Tänavusest Moskva filmiülevaatusest võtab osa 57 riiki. Nende kõrval on esindatud veel ligi 20 erinevate maade firmat ja filmiprodutsentide organisatsiooni. Meenutagem siinkohal mõningaid eelmistel Moskva filmifestivalidel esiletõstetud teoseid. I festivalil 1959. a. sai Suure Auhinna Nõukogude film «Inimese saatus», II festivalil (1961. a.) tunnistati parimateks Jaapani film «Paljas saar» ning Nõukogudemaa film «Selge taevas», 1963. aasta parimaks nimetati «Kaheksa ja pool» (Itaalia), 1965. aasta festivalil aga «Sõda ja rahu» (NSV Liit) ning «20 tundi» (Ungari). Nende ja teiste filmide edasine elukäik maailma kinoekraanidel on tõestanud, et Moskva filmifestivalid on tõstnud esile suure kunstiväärtusega ja tõeliselt sügava sisuga filme. Seega on alust oodata, et ka üleeile alanud filmiülevaatus annab tuusiku maailmaekraanidele jälle mitmele uuele filmikunsti pärlile.

Nõukogudemaa filmikunsti esindavad tänavusel festivalil kunstilised filmid «Ajakirjanik» ja «Zosja», lühimetraažilised filmid «Tere, Moskva!», «Jutustus ühest vene emast» ja «Sajandite kaja» ning lastefilmid «Tabamatud kättemaksjad» ning «Muinasjutt tsaar Saltaanist».

Festival kestab 20. juulini.

Pildil: V Moskva filmifestivalist osavõtjad — Vietnami Demokraatliku Vabariigi delegaadid. Vasakult paremale: režissöör Li Thai Bao, näitleja Thu Hien, filmiprokaadi direktori asetäitja Tšan Lam, lühimetraažiliste filmide võistluse žürii liige Nguen Kuin.

TALLINNA ÜLIKOOL
Akadeemiline Raamatukogu

1967. aasta Moskva rahvusvahelisest raamatunäitusest osavõtjaile

NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu tervitavad südamlikult rahvusvahelisest raamatunäitusest osavõtjaid ja nende kaudu sotsialistlike maade suurt autorite kollektiivi, kirjastuste, poligraafiaettevõtete ja raamatukaubanduse töötajaid.

Rahvusvaheline raamatunäitus Moskvas on korraldatud Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 50. aastapäeva eel. Ta demonstreerib kujukalt ja veenvalt sotsialismi tohutuid saavutusi majanduse, teaduse ja kultuuri arendamisel.

Sotsialismimaades on raamat muutunud töötajate ustavaks nõuandjaks ja kasvatajaks. Ta kannab rahvahulkadesse marksismi-leninismi üllaid ideesid ja tõde kommunismi kohta, kutsub rõhutud rahvaid võitlusele imperialismi ja kolonialismi vastu, vabaduse ja rahvusliku sõltumatuse eest.

Raamatute väljaandmine areneb sotsialistlikes riikides rahva huvides, miljoniliste rahvahulkade revolutsioonilise teadlikkuse kasvu nimel ning võimaldab neil tutvuda kodumaise ja maailmakultuuri varadega.

Moskvas avatav rahvusvaheline raamatunäitus, sotsialistlike maade kirjastuste vennalike sidemete laienemine aitavad kaasa vaimuvarade ja uue maailma ülesehitamise praktiliste kogemuste vastastikusele vahetamisele.

NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu soovivad nältusest osavõtjaile suurt edu kirjastustöö edasiarendamisel ja selliste raamatute väljaandmisel, mis oleksid sotsialistliku ja kommunistliku ühiskonna ehitamise suure epohhi väärilised.

NLKP KESKKOMITEE

NSV LIIDU MINISTRITE NÕUKOGU

Rahvusvaheline raamatunäitus

Moskva Sokolniki pargis avati 3. juulil pidulikult rahvusvaheline raamatunäitus, mis on pühendatud Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 50. aastapäevale.

Miitingu avas NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuva Kirjastuskomitee esimees N. A. Mihhailov. Ta andis sõna NLKP Keskkomitee Poliitbüroo liikmekandidaadile, Keskkomitee sekretärile P. N. Demitševile.

Sm. Demitšev õnnitles koosolijaid südamlikult rahvusvahelise raamatute ülevaatuse avamise puhul. Seejärel luges ta ette NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu tervituse näitusest osavõtjaile.

Tervitus võeti vastu tormiliste kestvate ovatsioonidega.

Raamatute osast sotsialistliku ühiskonna mitmepalgelises elus ja vennasmaade tihedatest loomingulistest sidemetest rääkisid NSV Liidu Teaduste Akadeemia asepresident M. Millionštšikov, ajalehe «Pravda» trükikoja tööline sotsialistliku töö kangelane N. Zabelina, kunstnik A. Gontšarov ja kirjanik B. Polevoi.

* * *

Rahvusvaheline raamatunäitus jääb avatuks 25. juulini. Sellel esindatud maade ja liiduvabariikide rahvuslikel päevadel kohtuvad näituse külastajad nimekate kirjanike, heliloojate ja kunstnikega, kes räägivad neile oma loomingust. (TASS)

Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee pleenumi OTSUS

29. juunist 1967

NLKP Keskkomitee juunipleenumi tulemustest ja vabariigi parteiorganisatsiooni ülesannetest

Ära kuulanud ja läbi arutanud EKP Keskkomitee esimese sekretäri sm. J. Käbini ettekande «NLKP Keskkomitee juunipleenumi tulemustest ja vabariigi parteiorganisatsiooni ülesannetest», kiidab EKP Keskkomitee pleenum täielikult ja tervenisti heaks NLKP Keskkomitee Poliitbüroo poliitilise joone ja praktilise tegevuse Iisraeli agressiooni tõkestamisel, rõõvelliku kallaletungi osaliseks saanud Araabia Ühinenud Vabariigi, Süüria ja teiste araabia riikide toetuseks ning agressiooni ohtlike tagajärgede ärahoidmiseks ülemaailmse rahu huvides.

EKP Keskkomitee pleenum peab üksmeelselt õigeks NLKP Keskkomitee juunipleenumi järeldust, et Iisraeli agressioon ei ole isoleeritud nähtus, vaid rahvusvahelise imperialismi, esmajoones Ameerika Ühendriikide sõjakate jõudude laialdase vandenõu tulemus, mis on suunatud rahvusliku vabadusliikumise vastu, inimkonna progressiivse arengu vastu rahvusliku sõltumatuse, demokraatia, rahu ja sotsialismi teel.

Eesti NSV töötajad, nagu kõik Nõukogude vennasrahvad, avaldavad aktiivselt solidaarsust araabia rahvaste õiglase võitlusega imperialismi ja tänapäeva neokolonialismi vastu, peavad nende rahvaste suveräänseks lahutamatuks õiguseks ise otsustada kõiki oma sise- ja välispoliitika küsimusi. Nad nõuavad resoluutselt, et interventide väed viidaks viivitamatult ja ilma igasuguste tingimusteta välja nende poolt okupeeritud araabia maade territooriumilt, samuti agressori poolt AÜV-le, Süüriale ja Jordaaniale tekitatud kahju hüvitamist.

EKP Keskkomitee pleenumist osavõtjad märgivad rahuldusega, et sotsialistlikud vennasmaad ilmutasid rahu saatusele väga ohtlikus olukorras suurt poliitilist vastutustunnet ja solidaarsust, kirjutades 3. juunil 1967 alla tähtsale avaldusele. Samal ajal, väljendades kõigi vabariigi kommunistide arvamust, märgivad EKP Keskkomitee pleenumist osavõtjad nördimusega Mao Ze-dongi rühmituse vääritut positsiooni, kes püüdis viimaseid sündmusi Lähis-Idas kasutada selleks, et intensiivistada oma lõhestuspoliitikat sotsialismijõudude ja rahvusliku vabadusliikumise suhtes.

Sündmused Lähis-Idas rõhutavad veel kord kommunistlike ja töölisparteide rahvusvahelise töölisliikumise ja rahvusliku vabadusliikumise, kõigi kaasaja rahuarmastavate ja progressiivsete jõudude tegevusühtsuse tungivat vajadust.

Väljendades partei ja Nõukogude Liidu kõigi töötajate üksmeelset tahet, rõhutas NLKP Keskkomitee juunipleenum taas energiliselt, et kangelaslik nõukogude rahvas ja tema tüürimees — leninlik partei — teevad kõik selleks, et tugevdada NSV Liidu, sotsialismi peamise kantsi, majanduslikku ja riigikaitselist võimsust, et veelgi kindlustada kõigi kaasaja revolutsiooniliste jõudude monoliitsust imperialistlike agressorite ja sõjaõhutajate ohjeldamise eesmärgil. Koondades tähelepanu meie ees seisvatele ülesannetele, võtab nõukogude rahvas sellega väärilselt, leninlikult vastu ajaloolise juubeli — Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 50. aastapäeva.

EKP Keskkomitee pleenumist osavõtjad kiidavad palavalt heaks NLKP Keskkomitee juunipleenumi poolt vastuvõetud partei Keskkomitee teesid «50 aastat Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni» kui suurima poliitilise tähtsusega dokumendi.

EKP Keskkomitee pleenum nõuab partei linna- ja rajoonikomiteedelt, kõigilt vabariigi partei-algorganisatsioonidelt, et nad laialdaselt selgitaksid kommunistidele, kommunistlikele noortele, kõigile töötajatele NLKP Keskkomitee teese ning võtaksid need teesid partei-algorganisatsioonide, ajakirjanduse, raadio, televisiooni, teaduslike asutuste, ühingu «Teadus», kunsti- ning kultuuriasutuste kogu propagandatöö aluseks.

EKP Keskkomitee pleenum pöörab erilist tähelepanu sellele, et juhtiv partei-, nõukogude, majandus-, ametiühingu- ja komsomolikaader võtaks isiklikult osa NLKP Keskkomitee teeside selgitamisest.

Võttes arvesse imperialistlike jõudude agressiivsuse suurenemist rahvusvahelisel areenil, samuti seda, et nad arendavad laialdast ideoloogilist õõnestustööd NSV Liidu ja teiste sotsialistlike maade vastu, nõuab EKP Keskkomitee pleenum vabariigi kõigilt parteiorganisatsioonidelt ja ideoloogilistelt asutustelt, et nad tõhustaksid oma tööd vabariigi töötajate poliitilise valvsuse tõstmisel ja arendaksid rünnavat võitlust vaenuliku imperialistliku propaganda vastu.

* * *

EKP Keskkomitee pleenum kinnitab kõigi Eesti NSV kommunistide nimel Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomiteele, et vabariigi parteiorganisatsioon ja vabariigi töötajad, olles tihedalt koondunud NLKP leninliku Keskkomitee ümber, annavad oma kaaluka panuse meie sotsialistliku kodumaa edasisse tugevdamisse ning võtavad väärilselt vastu Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 50. aastapäeva.

«Muinaslugu muusikas»

Esietendus RAT „Estonias"

Hooaja viimasel etendusel oli RAT «Estonia» saal publikust viimse võimaluseni tulvil. Teatrisõpru ei seganud mahe suvine ilm ega puhkusemõtted. Paljud aga pidid kassa juurest pettunult tagasi minema, kuna piletid olid ammu läbi müüdud.

Sääraseks elavaks huviks oli ka põhjust — jõudis ju lavale uus algupärane musical «Muinaslugu muusikas». Muusika autoritena on kavalehel märgitud kaks nime — Raimond Valgre ja Ülo Raudmäe. Tekstilise osa loojaid on koguni neli — Sulev Nõmmik ja Ülo Raudmäe (libreto), Raimond Valgre ja Enn Vetemaa (laulutekstid).

Aga eks sisuliselt on lavaloo initsiaatorid ja loojad siiski kaks meest — S. Nõmmik ja Ü. Raudmäe, kes selle mõttega juba mõni aasta on ringi käinud. Kolmas autor, kelle muusika etendust kannab ja kelle elukäikki on tegevuse ülesehitusele mõnegi pidepunkti andnud, on postuumselt Raimond Valgre.

Viimane asjaolu teebki kogu selle ettevõtmise omal kombel õrnaks, suurt taktitunnet ja pieteeti nõudvaks probleemiks. Traagiliselt hukkunud helilooja sõpradest-tuttavatest on ju valdav enamik praegu elu ja tervise juures. Kuigi vahest mõned detailid on ununenud, seisab helilooja kuju neil kõigil siiski elavana silme ees. Vähe sellest. Tänu Lembit Lauri koostatud sisukale 2-osalisele raadiosaatele õppis R. Valgre elu- ja loomingukäiku tundma ka laiem üldsus. Vastukajad saatele olid igatahes väga elavad. Ja mis seal imestada — eks iga laulusõber tahtis midagi lähemat teada saada isiksusest, kelle laulud on ka praegu paljudele südamelähedased.

Kuigi autorid üsna tüki alguses nagu muuseas pillavad lause, mis hoiatab järgneva tegevuse seostamise eest mingi kindla kujuga, teeb seda vist siiski peaaegu iga saalisistuja. Sest iga ettekandele tulev laul ja paljud peategelase Ennu eluseigad otse kisuvad mõtte sinnapoole. Esimese mulje põhjal peab ütlema, et taktitunnet autoritel on jätkunud, R. Valgre mälestusele ei ole liiga tehtud. Vähemasti esimeses kahes vaatuses. Rohkem paneb mõtlema kolmas vaatus. Siin on selgesti näidatud Ennu elu ummikussejooksmist, tema hingelist murtust. Aga milles on selle juured? Rasketes sõjaelamustes? Ajastu üldistes probleemides? Või peamiselt iseenda iseloomu nõrkuses ja järjest süvenevas alkoholismis?

Põhjusi võiks leida veel muidki, kuid ühelegi neist ei anna etendus vastust. Enn ainult kannatab, joob ja mangub selleks raha. See kannatamine toob sisse halemeelsuse valenoodid. Aga just sentimentaalne see lugu ei tohiks olla. Kui juba säärast elukäiku kujutada, siis tuleks seda m õ t e s t a d a. Mitte ainult näidata, vaid ka põhjendada. Fakti nentimine ei ole ju veel kunst. Eriti kui selle fakti taga peitub paljudele südamelähedane inimsaatus.

Üldiselt on libreto koostatud-kirjutatud ladusasti ja annab R. Valgre laulude ühtseks musicaliks liitmise tarvis päris mõnusasti jälgitava tausta. Ilmselt on autoritepaaril paremini õnnestunud üksikud stseenid ja episoodid. Pisut hõredaks kipub aga jääma faabula, algusest lõpuni areneb sündmustik. Lõpeb ju etenduse aktiivne tegevus õieti juba kusagil teise vaatuse keskel Ilmari surmaga. Edasi jäävad tegelased üksteise kõrvale rohkem eksisteerima kui tegutsema. Enam ei kanna nemad tegevust, vaid lasevad ennast sündmuste vöölul kaasa kanda. Sellest siis tekib ka vaatajal mulje pigem üksikutest piltidest kui ühtse sündmustikuga lavateosest.

Neis piltides aga on omajagu poeesiat ja huumorit, lüürikat ja sõjapäevade karmustki. Just üksikute episoodide kaudu on autorid suutnud luua ka huvitavaid, üsnagi palju tänulikke mänguvõimalusi pakkuvaid tegelaskujusid. Selles mõttes on «Muinaslugu» märksa paremini õnnestunud kui sama autoritepaari esikteos «Kiri nõudmiseni». «Muinasloost» jääb vaatajaile kõige paremas mõttes meelde üsna mitu omanäolist ja terviklikku lavakuju.

Libretost kõneldes tuleks peatuda veel kahel küsitavusel. Nimelt ei taha praegu etendusega seostuda nn. võõrandumisefektil põhinevad näitleiate (või tegelaskujude?) otsesed pöördumised publiku poole. Mida need etendusele sisuliselt õieti juurde annavad? Või ei ole veel leitud õiget tooni nende esitamiseks? Ja teiseks — täiesti arusaadav on kimbatus, mille ees autorid seisid — kuidas säärast tükki lõpetada? Muidu igati eluline lugu, eriti helge ja elujaatav oma muusika poolest, siis aga tuleb kurvatooniline kolmas vaatus, mille lõpp päris haledaks kisub. Kuidas sellele üldse veenvat, tõesti lõpetamisena tunduvat punkti panna? Retsepti anda on raske, aga praegune leid mõjub pisut kergekaalulisena. Vaevalt et see kunstlikult otsapoogitud «happy end» kellelegi eriti meeldib. Võib-olla eriti võõrastavalt mõjub see, et just Enn ühtäkki oma osast välja astub ja niisugust ootamatut upernalli lõpetamiseks välja pakub. Näiteks Sulpa suust kõlaks see vähemasti mõnevõrragi loomulikumana.

Põhiliseks väärtuseks «Muinasloos», mis talle täie eluõiguse annab, on muidugi Raimond Valgre muusika. Ei ole vist kergema žanri muusikat armastavate inimeste seas neid, kes tema lauludesse päris eitavalt suhtuksid. Valgre laulud on lihtsad, südamlikud ja kogu oma vaheldusrikkuse juures omanäolised. Pole juhus, et mõned aastad tagasi algas nende taassünd. Leidis tõestamist, et uues, tänapäeva maitsele ja kerge muusika arengutasemele vastavas seades võivad mitmed tema laulud meie muusikas igihalja austavat nime kanda.

Ü. Raudmäe on teinud suure töö muusika valikul, n.-ö. kokkumonteerimisel ja orkestreerimisel. Hästi tuttavate ja kuulajaile juba pärisomandiks saanud laulude kõrval on sellesse musicali põimitud ka niisuguseid, mis vähemalt laiemale kuulajaskonnale seni on tundmatud. Niipalju kui musicaližanri puhul üldse saab rääkida muusikalisest ülesehitusest või dramaturgiast, siis mõjub see üldiselt veenvalt. Laulude järgnevuses on parajal määral kontrasti nii meeleoludes, tempodes-rütmides kui ka orkestratsioonis. Mõnel määral on kasutatud ka juhtmotiivilist teemade meenutamist.

Kuulates Valgre laule selle etenduse raames, tekkis siiski mingi rahuldamatuse tunne. Ometi oleksid nad pidanud laval kostüümi-dekoratsiooni-valgustuse ja tegevuse taustal eriti mõjuvalt kõlama. Pealegi on Ü. Raudmäe neile lauludele uue ja üsnagi värvika orkestraalse saate loonud. Aga just orkestratsioon jätabki selle rahuldamatuse tunde. Ilmselt peitub häda selles, et oleme Valgre paremaid laule hariunud kuulama esmaklassilistelt helisalvestustelt väga heas esituses estraadiorkestri ja mitmesuguste ansamblite saatel. Ja seal kõlavad nad k a a s a a e g s e m a l t, võiks koguni öelda, et põnevamalt. Siin tuleb muidugi arvestada ka mitmesuguseid kaasaegse helisalvestuse rikkalikke tehnilisi võimalusi. Neid laule nüüd teatris «üle kuulates» jääb üldine kõlaline mulje kuidagi operetlikuks, mitte päris tänapäevaseks. Ärgu võetagu seda tähelepanekut kui etteheidet Ü. Raudmäe orkestreerimisoskusele. Pigem on selles süüdi kahe erineva orkestrikoosseisu kõlalised ja tehnilised võimalused. Küllap asi saab omajagu parema ilme ka siis, kui orkester partituuri päris omaseks saab mängida. Praegu ei suutnud aga dirigent Eri Klasi nõudlik ja kindlakäeline juhtimine ega orkestrantide püüdlikkus esietendusel korvata ilmselt üsna napiks jäänud ettevalmistusaega.

Kui juba operetlikkusest juttu oli, siis olgu vahemärkusena mainitud veel kaks momenti, mis «ilumängulise» vana operetipoole kisuvad. Need on sõdurite-ohvitseride kostüümide lahendus ning Nõukogude armee võitlustee naiivselt lavale seatud pantomiimilistantsuline kujutamine 2. vaatuses. Üsna küsitav on, kas viimati mainitud episoodi üldse tarvis on. Kui praegu pisut liiga pika etenduse (3 tundi 20 minutit) kärpimine peaks kõne alla tulema, siis küllap just see võiks olla üks esimesi lõike, mis punast pliiatsit tunda saab.

Uudisteose lavastusliku lahendusega võib päris rahule jääda. Oma laps olevat ikka kõige armsam, ja küllap Nõmmik-lavastaja seda Nõmmik-autori teost tõepoolest ka armastusega on lavastanud. Armastusest üksi aga on vähe. Lavastajana näitas S. Nõmmik, et tal on hea ja õige arusaamine kaasaegsest teatrikunstist. Ja peale selle veel üks hinnatav omadus — tema eelmise lavastusega võrreldes on ilmselt süvenenud oskus näitlejatega töötada.

Selle tõendiks on kas või Hugo Malmsteni, Heino Otto ja Anton Bome muhedalt humoorikad sõjameeste kujud. Tagasihoidlike joontega iseloomustab Selma osa Sophie Sooäär, ning vormib vähesest materjalist meeldejääva, mõtlemapaneva kuju. Kaks kontrastset pillimeeste rolli loovad Vello Viisimaa ja Verni Kirs. Üks on tore oma pealiskaudsuses ja braveerimises, teine oma pehmuse ja osavõtlikkuse poolest. Senisest lahtisemana ja liikuvama emotsionaalsusega mängib Ilmari osa Harri Vasar ja paneb ennast selles üsna «helesinises» rollis palguti päris tõsiselt uskuma. Ilmset edasiminekut on Mare Hellaste mängus: tema Niinas on karakteersust ja parasjagu särtsugi.

Lavastuse kõige suurem koormus on kanda kolmel osalisel — need on Tiiu, Sulpa ja Enn. Ja tänu nende kolme lihtsalt õndekale esinemisele võidab kogu teatriõhtu palju. Noorusliku temperamendi ja nakatava loomuliku koomikaga mängib Sulpat Endel Pärn. See igavesti optimistlik, elurõõmust ja ettevõtlikkusest otse õhkuv pilli- ja ka muidu tore mees on kahtlemata näitleja üks paremaid saavutusi.

Järjekordselt on tõsine heameel jälgida Helgi Sallo esinemist. Heameel juba sellepärast, et sedapuhku on tal ometi ka teistsugune lavaline ülesanne. (Viimasel ajal on ta ju saanud mängida peaaegu ainult sääraseid osi, mis mahuvad vana terminoloogia järgi subreti ampluaasse. See aga kipub viima paratamatule enesekordamisele.) Tema Tiiu on lihtne, siiras ja võluv tüdruk, kelles on selgesti tunda nii mõtte- kui tundesügavust. Püüdlikult ja üsna õnnestunult saab ta üle ka neist õhuaukudest, mis esinevad rolli materjalis 3. vaatuses. Mis siis Tiiul seal õieti muud teha on, kui laval olla ja kannatada? Igatahes elab vaataja temaga ka seal kaasa. Ja see on juba omamoodi vägitükk.

Etenduse peakangelaseks — ja mitte ainult rolli suuruse tõttu — on Voldemar Kuslap. Vaatajat köidab tema näitlejalik sarm, väheste kogemustega solisti kohta hea lavaline orgaanilisus, pluss muidugi veel tugev musikaalsus koos meeldiva häälega. Ennu kuju on juba iseenesest küllaltki vastuoluline ja keerukas. Lisaraskuseks aga saavad veel need psühholoogilised karid ja võimalused, libastuda odavasse teatritegemisse, mida esineb 3. vaatuses. Ja kui vaataja viib teatrist kaasa kujutluse Ennust kui mõneti küll mõtlematust, koguni pisut kergemeelsest, aga rikka tundemaailmaga andekast helilooiast, kes oma laule puistab otsekui käisest, siis on selles tublid teened Voldemar Kuslapil selle osa täitjana.

Kas «Muinaslugu muusikas» on sündinud? Jah, kindlasti. Ega muidu publik oleks oma peopesi etenduse lõpul kuumaks plaksutanud. Eeltoodud märkusi ei maksa lugeda püüdeks selle teose väärtusi kuidagi maha kiskuda. Pigem võetagu neid heatahtliku püüdena uudisteose sünnimärkidele tähelepanu juhtida. Enamik neist on ju kõrvaldatavad. Viimistlemist aga peaks tingimata jätkama, sest sellel lool on kõik eeldused saada üheks menukamaks teoseks teatri repertuaaris.

Vidrik Kivilo

Uut ekspositsioonis

Äsja lõppesid järjekordsed ümberkorraldused Tallinna kunstimuuseumi põhiekspositsioonis. Tavakohase üksikute teoste väljavahetamise asemel anti kolmekümnendate aastate maaliosakonnale oseaegu tervikuna uus ilme.

Küllaltki ulatusliku osa moodustavad sealhulgas maalid, mida aastate jooksul pole ruumipuuduse! eksponeeritud. Mõningad teosed on alles hiljuti muuseumi laeks omandatud ning jõuavad avalikkuse ette esmakordselt (K. Liimandi «Tartu vaade», 1936, lt.).

Andrus Johanilt näeme «Kalaranna» kõrval ka tema vähem tuntud «Tänavat Pariisi äärelinnas» (1937) ja «Vyle kanalit Taanis» (1935).

Huvitav on kohata tänapäeva Eesti populaarsete maalijate Lepo Mikko, Elmar Kitse, Aleksander Vardi, Adamson-Ericu, Richard Uutmaa ja Richard Sagritsa varaseid kompositsioone, portreid, maastikke ja natüürmorte.

Tähelepanuväärivamaid kompositsioone on Erik Haameri «Härg tõmas»; näeme ka K. Pärsimäe, K. Lutsu ja E. Kõksi loomingut.

Uuendatud osa kunstimuuseumi ekspositsioonist annab läbilõike kolmekümnendate aastate maalikultuurist ja materjali mõtisklusteks nõukogude eesti maalikunsti arenguteede ning saavutuste üle.

Pildil: Lepo Mikko «Nõidul» (õli, 1942)

Uus ühiskontsert

Soome ja Eesti Raadio järjekordne ühiskontsert on 7. juulil Helsingi Linnamäel. Kaastegevad on Päivi Pauno, Eino Grön, Leelo Karp, Uno Loop, Josif Sagal ja Eesti Raadio estraadiansambel «Stuudio-9» Peeter Sauli juhatusel. Sõnaliselt vahendavad esinejaid ja kuulajaid S. Puhtila, O. Jokinen, I. Trikkel.

Kontserti on võimalik kuulata Eesti Raadio I programmil algusega kl. 18.30.

ENN VETEMAA. PILLIMEES. ««Loominqu» Raamatukogu» 1967 nr. 16. Kirjastus «Perioodika». 80 lk.

Üks väsinud ja pisut purjus mees uitab öösiti mööda Tallinna linna

Niisiis, üks pisut purjus mees, inimkonna halb südametunnistus, luuletaja, kelle mure on kartulikoorevärvi ja unistus klorofüllita, uitab mööda Tallinna linna, eriti meelsasti — öösiti. Nimelt Enn Vetemaa Pillimees. Ise sedavõrd väsinud, et ei tea, kas sellest kunagi terveks saab, kuna inimeste peakoludesse ei mahu lihtne tõde, et pole ühtegi asja, ühtegi mõtet, mille nimel ..., arvatavasti peaks edasi järgnema ... võib surma saata ja reeta.

Indrek Lehis, noormees, keda Pillimees jutu lõpus kohtab teel peaparanduse «Centrali», kuhu mineja on lubanud mitte enam minna, ja ikkagi läheb, toosama noormees, kelle eest Pillimees kübaraäri koridori volksab, ütles talle kord: «... mind huvitavad teie elust kõige rohkem aastad tuhat üheksasada nelikümmend kaheksa kuni viiskümmend üks. Mu kartoteegiandmed on väga kahtlase väärtusega.»

Jutustuse eesmärgiks näiksegi olevat seose taastamine aastatelt 1948—1951 kuni tänapäevani. Ning kuna see jutt Indrek Lehisega on täna, arvatavasti 1966. aasta sügiskuu mingisugusel päeval, siis mõelda mõõdunule on võimalik vaid meenutades, tuletades meelde, mis meelde on jäänud.

Ning kuna meie tehnika ja teaduse saiandi hiiglasaavutustest hoolimata kulgeb inimaeg rangelt ühes suunas, vaid olevikust tulevikku, teadvusesse jäädvustunud iga olevikuhetk muundub alati minevikuks ja ainult minevikuks, siis pole ühelgi inimesel ei olevikku ega tulevikku, mis oleks tema minevikust täiesti vaba. Sündmus ise võib meelest minna, või meelde jääda häguselt, osaliselt, ometi setib sellest ajju midagi niisugust, mis tulevikule mõju avaldab ning koguni tuleviku sündmusi ette määrab. Seega on võimalik 1966. aasta juhusliku sügispäeva juhuslike sündmuste ja 1948—1953. aastate ajalooliste sündmuste vahel, mille rataste vahele ka meie kangelane jäi, kõige otsesemat sidet leida.

Ning need sidemed lasevad paista sügispäeva sündmusi hoopis vähem juhuslikena, kui see esimesel pilgul näida võib.

Niisiis Enn Vetemaa võttis ette taastada võimalike nähtamatute seoste lõpmata suure võimaluste hulgast ühe variandi, selle, mis juhib tema kangelase, Ruuben Pillimehe elukäiku. Jutustuse faabulat pole mõtet korrata, arvatavasti on kõik «Sirbi» lugejad, vähemasti selle kirjutise vastu huvi tundjad, «Pillimeest» lugenud. Selle asemel jutustaksin ümber «Pillimehe» varasemas variandis visandatud reetmiskonflikti lahenduse, mida mul tükk aega enne raamatu ilmumist õnnestus juhtumisi lugeda.

Kutsutakse instrueerimiskoosolekule — valmistatakse ette väljasaatmisi. Jõuab kätte Pillimehe päev, õigemini — öö. Ta satub rühma, kelle ülesandeks on arreteerida haige vana naine, kelle poeg oli SS-väeosas. Haige vana naine voodis, hiline tund, kommunaalkorteri naaber, kahtlaste elukommetega naine, kes vabalt ka kaebaja võis olla, kuna sel mõel vanainimese tuba vabanes ... Tunnete lõhenemine kangelases — poeg oli küll SS-lane, aga ema on nüüd üle kaheksakümne ja haige... Pillimees kutsutakse julgeolekusse ja temalt päritakse andmeid Karriku kohta. Pillimees kiidab Karrikut ja kiites räägib asju, mida tol ajal ja tolles situatsioonis kuidagi rääkida ei võinud, nimelt annab üles õpetaja kunstiesteetilised seisukohad, mis valitsevatega kuidagi kokku ei sobinud. Tol ajal piisas sellest, et ... Algul ütleb Pillimees kogemata, siis poolkogemata, taibates ähmaselt, et annab tunnistust Karriku vastu, ei saa aga enam hirmu ja tunnete lõhestatuse tõttu pidama ning kõneleb lõpuni. Ja alles ülekuulaja juurest lahkudes, üksisilmi tema väikseid naiselikke jalgu silmitsema jäädes, ning seejärel mehe pilku tabades, mis reetis, et ta oma väikseid jalgu häbeneb ega andesta, kui seda märgatakse, taipab Pillimees ilmselgelt, et ta on juudase osa etendanud.

Nüüd viivad teda õised jalutuskäigud ikka ja jälle Pikale tänavale, mööda sealt, kus elab Karrik, kuni ühel ööl juhtub see, mida trükis ilmunud jutustuses võime leida.

Hiljem, Maarja kõrval magades, ärkab ta alati, kui Maarja käsi juhtub tema kaelal või rinnal olema, ja siis tundub talle, et naise jahe, niiske käsi oleks nagu vana Karriku käe pisut vähendatud koopia.

Miks ei lähe ta ära naise juurest, keda ta pole eales armastanud ega armasta? Suur Traaditõmbaja ilmutab oma kummalist tahet.

Lõplikus variandis märgistab reetmist kosmopolitismialane kõne ja artikkel «Loomingus». Põhjused, mis tõukasid Pillimeest artiklit kirjutama, on antud hõreda punktiirjoonena. Geomeetriaõpik väidab, et kolmest punktist piisab ringjoone graafiliseks kujutamiseks. Ja 1948.—1953. aastate olukorda tundvatele ei valmista tõepoolest raskusi Pillimehe reetmise haigusloo täielik taastamine, kuna punktiir on piisavalt täpne. Küsitav on, kas ta suudab seda pakkuda ka ajastut mittetundvatele lugejatele.

Pöördugem veel korraks «reetmisloo» varajasema variandi juurde. «Pillimehe» suurimaks vooruseks peetakse täpset ja ustavat atmosfääri, milles tegevus toimub. Seda enam on kahju, et autor loobus reetmise varajasemast variandist: väljasaatmise ja ülekuulamise atmosfäär on nii hirmutihe, et reetmine, mis toimub poolkogemata, on usutavuse ja «äratundmise» seisukohalt absoluutselt väljendatud. Lugeja mõistab olukorda ka siis, kui ta võtab raamatu kätte aastal 2067.

Nüüd tekivad jutustuses tunnetuse «tundlikkuse» käärid. Minu jaoks küll. Ühe inimese tunnetus on palju enam pingul kui teisel, ja just pingestatus on see, mis määrab tunnetuse «tundlikkuse». Ja selge on ka see, et isegi neil aastail, s. t. 1948—1953 võis sõna «kosmopolitism» enam-vähem täie ette suhu võtta väga keskmise intellektiga inimene, kelle maailmatunnetus oli üpris vähe pingestatud, või siis — lõpetatud karjerist.

Jutustus on kirjutatud minavormis. Ja tunnetuslikust seisukohast kattub autori «mina» paratamatult Pillimehe «minaga». Autori tunnetuslik pingestatus on aga kõrge, ja viimane on loomuliku intellektiga kõige otsesemas seoses. Siit käärid: see poleks nagu üks ja seesama inimene, kes 1948.—1951. aastatel artikli kirjutas, ja hiljem sedavõrd inimlikkuse eeldusi — silmapaistvat tundlikkust, erksust ja võimet kannatada ilmutab.

Veelgi olulisem näib aga olevat asja teine külg. Üksnes inimlik inimene, erk ja tundlik, on võimeline kannatama ja meeles pidama reetmist ning kasvama selle aja jooksul mälestuse koormaks, mis ta maad ligi litsub. Varajasemas variandis, kus reetmine toimus poolkogemata, toore hirmu surve, ja oli seda jubedam — oli tegemist just nimelt tollesama Pillimehega, keda kohtame 1966. aasta sügispäeval, ja kes Maarja juurest päriselt ära ei lähe, kuigi ei armasta ja neil lapsi pole.

Lõplik reetmise variant nagu märgistaks sündmust, ilma üksikasjadesse laskumata. Ja viiks nagu jutustuse aktsendi «kuritöö» poolelt «karistuse» poolele. Autor nagu loodaks, et lugeja ise need vahelejäänud üksikasjad juurde kujutleb.

Kõige olulisemaks tuleb pidada autori võimet tegelasi relieefselt kujutada ja mõista, teiste sõnadega — karaktereid joonistada. Relieefsuse ning karakteri loogika ja situatsiooni loogika mittevastavuse printsiibile jääb Vetemaa lõpuni truuks. Isegi episoodiliste tegelaste puhul hoolitseb ta, et valgus neile mitme kandi pealt langeks.

Meenutagem korrektset Karrikut, kui Pillimees pool tundi enne määratud aega tema poole tuleb, või siis titeroosas inetut paksu naist, kes küll kord on vari-kuju, ja kes asjasse põrmugi ei puutu. Ometi jõuab Pillimees mõelda, et mis sinna parata, kui sinilinnud vananevad, Raulile ja Aleksandrile annab ta lõpuks andeks, sest nemad ei teadnud, mida nad tegid. Ja vastupidi, Indrek Lehisel, sel vaba mõtlemisega rangel arupärijal, laseb Vetemaa suure, viimase võimaluseni täistuubitud portfelliga hommikul vara läbi linna kõndida, kuna teise tarkus on ikkagi alles veel portfelliga kaasas ja üleolek ning nõudlikkus elukäiguga lunastamata. Ning muidugi Maarja. Kas see ei ole üks huvitavamaid kujusid «armastajate» galeriis? Ta ei ole ilus, tark, vaimukas, isikliku elu eest võitleja, nagu seda harilikult kipuvad armastavad naised kirjanduses olema. Meenutagem teda isa matuste järgses stseenis, kui ta pärgi ja publikut vaimustunult kirjeldab, ja hiljem lumehanges abitult seisab, haiglas oleva Pillimehega kõnelda püüdes, ja veelgi hiljem ümbrikke Pillimehe nimele kohvikutesse järele saadab ...

Selleks, et selgitada, kuidas Vetemaa loob tegevuse atmosfääri pinge, toon mõningaid tsitaate.

Lk. 10. Räägib tema, veenab Pillimeest Karriku-vastast artiklit kirjutama, jutu vahele torkab autor: «Silmad kaugenevad nägematu kummipael tõmbab nad jälle pealuusse tagasi.»

Lk. 34. «Hästi paned!» Aleksander veab pöidla küünega üle artikli pealkirja, üle mu nime. Ta pöidlanukil on punakaskuldsed karvakesed.

Lk. 35 Pillimees mõtleb: «Kui joosta Pikale tänavale, hiilida kotta ja varastada «Looming» ära?»

«Benedektiinitilk kukub klaasi servalt käe seljale. Magus, kleepuv jook. Sellega on nagu meega: piisab paaristtilgast, ja varsti kleebid sajuba üleni.»

Nii. Nüüd lööge, palun, ülestähendatud leheküljed lahti, ja lugege neid lõike, allakriipsutatud kohti vahele jättes. Tema ja Aleksandri jutt jääb õhku rippuma, tähelepanek, pingsas rütmis otsakuti monteeritud detail, maandab otsese kõne, kirjelduse konkreetsele, täpsele, antud juhul Pillimehe subjektiivsele tunnetusele. Justkui sõlmiks need omavahel kindlalt kokku. Ning terve teose kude koosneb kaolistest sõlmedest, lugeja tähelepanu põrkab vastu neid teravaid, ootamatuid liitekohti, ja saab seejuures teatud mikrolõõgi: lõõkide jaotusest ehitubki proosakoe põhirütm, mis talutab lugeja läbi tegevuse atmosfääri.

Ütleme, et oleme võimelised teaduslikult fikseerima inimese ööpäevaseid meeleolude kõveraid, mis annaksid meile absoluutse pildi ühe või teise tunde sünnist, arengust ja kustumisest. Kirjanikul on vabadus valida kõverate mistahes punkte, üheainsa, kümme, viissada — niipalju, kui tema arvamist mööda vaja läheb kõvera tunnetamiseks... Omal ajal heitis Turgenev Tolstoile ette, et viimane oma tegelastesse mittepuutuvat pikalt-laialt kirjeldab, mille arvel vorm täpsuse kaotab...

Viimase saja aasta jooksul ei teegi aga maailmakunst muud, kui jahib järjest peenemaid ja raskemini tabatavaid tunnetusliku elu külgi, ja vaevleb uute, sisulist taotlust mahutavate vormide otsinguvalus (ning üksnes pinnapealsus ja lihtsameelsus, kui just mitte võhiklus lubab kunstiteadlasel absurdi ja abstraktsiooni vaadelda läbi südantkosutava sõimuvinkli). Umbes viiskümmend aastat tagasi väitis Proust, et tassike kanget teed ning mandlikook andsid aistingu, mis äratas ellu lademe lapsepõlvemälestusi, mille kirjeldamiseks ta kulutas mahuka, mitmeköitelehekülje pikkuse peatüki.

On võimalus pakkida sündmusi teosesse teisiti, kui seda võimaldas harjumuslik komponeerimine intriigi seaduste järgi.

Vetemaa valis oma teose komponeerimiseks just selle, meil veel uue ja küllaltki ohurikka tee. Ega tal teist võimalust polnudki: Pillimehe ligikaudu poole ööpäevase meeleolude liikumiskõvera põhjusi otsis ta ju seostes möödunud sündmustega.

Nüüd siis liitekohad, ajaliste üleminekute põhjendused. Aisting paneb aju mälestusi tootma ainult juhul, kui kangelane on «pingestatud» seisundis, s. t. hingevalus ja vaevas, kui ta ise otsib neid mälestusi, sest siis võib ka vihmaveeloik tänaval veremerd meenutada.

Vetemaa kasutab kangelase «aktivisaatorina» niisket, rõsket sügisilma, mis kodutuse tunde loob, kohtumist Aleksandri ja džokiga, ning kõige enam — kohtumist Indrek Lehisega, viimane kohtumine jäänud ainsaks oluliseks väliseks sündmuseks vaadeldava juhusliku sügispäeva õhtupoolikul.

Ent mängueeldused pole küllalt ranged. Nad ei aseta kangelast olukorda, mil tal poleks teist teed, kui et oma mälestuste juurde tagasi pöörduda. Lehise küsimusele vastamiseks ei pruugi ta ju iseendas oma lugu uuesti jutustada: see meenub sähvatusena ja ühekorraga algusest lõpuni.

Autoril on vaja ajakihte segada, et südametunnistuse ja pettumuse koorma all kannataja olukorda seletada, kannatuse põhjusi ja seoseid möödunuga mõista. Sellest loobumine, ajaliste kihtide vaheldumine kui meetodi avameelne käsitlemine oleks küllap andnud suurema vabaduse, suurema «võimu» materiali üle. Minu arvates on selline tinglikkus täiesti mõeldav ja autoril ei oleks pruukinud sugugi end aistingulistest motiveeringutest koosneva psühholoogilise realismi kattevõrgu punumisega vaevata.

Oluline on, et möödunud ja tänapäeva sündmuste psühholoogilised seosed oleksid õigesti taastatud. See on ju autori kavatsus, mida ta ka teostas. Ning kavatsus õnnestus, kuna «Pillimehe» leheküljedel elab muserdatud inimese kartulikoore värvi kleepuv maailm: elab inimese mineviku ja tuleviku lahutamatu, katkematu seos, elab aeg, mis selle tegijat reetis, kuna sundis sõpra reetma, elab aeg, mis tegija õlgadele veeretas raskete sotsiaalsete eksimuste ränga lunastuskoorma.

Tatjana Elmanovitš

JULIA POKROVSKAJA

(1867 — juuli — 1967)

Käesoleva kuu alguspäevadel möödub 100 aastat Tartu ülikooli professori Konstantin Pokrovski abikaasa, kunagise suurepärase pianisti Julia Pokrovskaja sünnist.

J. Pokrovskaja andis Tartus 19 aasta jooksul klaveritunde. J. Pokrovskaja õpilane, filoloogiaprofessor Maria Grabar-Massek avaldas oma õpetaja sünniaastapäeva puhul mälestusi temast. Ta kirjutas:

«Ma mäletan Julia Pokrovskajat juba oma lapsepõlvest. Minu ema rääkis alati, et ta pole mitte ainult suurepärane muusikaõpetaja, vaid ka silmapaistev pianist — minu ema oli kuulnud tema esinemisi mitmetel heategevuslikel õhtutel (puudust kannatavate üliõpilaste heaks).

J. Pokrovskaja ei lubanud oma õpilastel keelduda esinemast, kui keegi neil klaverit mängida palus. «Et ma kunagi ei kuuleks, et te olete ükskõik kelle ees keeldunud mängimast! Muusika on loodud inimeste jaoks ja selleks teid õpetatakse, et te oskaksite tuua inimestele rõõmu ja kasu.»

Ta armastas ja oskas näidata, kuidas tuleb mängida üht või teist pala, mida me õppisime... Ta oli haruldaselt tähelepanelik pisimategi variantide vastu, sageli sundis ta meid palu kordama, kuni saavutas seda, mida tahtis.»

J. Pokrovskaja lõpetas Moskva konservatooriumi Sergei Rahmaninoviga ühes lennus. Tartus elas ta aastail 1895—1914. Ta oli üks esimesi kõrgema haridusega naisi Tartus. J. Pokrovskaja kaasaegsed mäletavad teda kui andekat pianisti ja suurepärast muusikaõpetajat, kes altas palju kaasa Tartu muusikaelu arengule.

N. Bender

LAULUPÄEV KEILAS

Nädalavahetusel (1. juulil) oli Keila lauluväljakul Keila piirkondlik laulupäev.

Kontserdil esinesid Muraste ja Klooga kultuurimaja koorid, mees- ja naisansamblid, riidevabriku «Keila» segakoor, piirkonna ühendatud puhkpilliorkester ning ühendatud rahvatantsurühmad. Külalistena võtsid laulupäevast osa 60-liikmeline segakoor ja 20-liikmeline rahvatantsurühm Riia raioonist. Tallinna Vabatahtliku Tuletõrje Ühingu segakoor, Trammide ja Trollibusside Valitsuse puhkpilliorkester ning kondiitritoodete vabriku «Kalev» puhkpilliorkester.

Koore ja orkestreid juhatasid Juula Virroja, Albert Pettinen, Ülo Pajur, Rudolf Oja, August Heinla, Riho Jaanus, Anni ja Heino Jugaste, rahvatantsurühmade esinemist Olga Sepp.

V. Luha

Vabariiklik iluaianduse päev

EAMS-i Jõgeva ja Tartu osakond korraldavad esimese sellesarnase üritusena pühapäeval, 9. juulil Kurista Metsamajandi puukoolis vabariikliku iluaianduse päeva. Ettekannetega esinevad uute roosisortide aretaja F. Laaser, aianduspetsialistid A. Niine, V. Veski, J. Kerdi jt. Järgnevalt tutvutakse puukooli aia ja rosaariumiga.

(Algus «Sirbis ja Vasaras» nr. 26)

11

Inimloomuse dialektika avalduseks on teatavasti jäljendamistung ja vastupiditoimimistung, mille vastastikune suhe noore põlvkonna eluhoiakus võib ajajärguti olla suuresti erinev. Selle sotsiaalse psüühika aluseks peavad kahtlemata olema sotsiaalsed protsessid. Ka meie päevil, nõukogude ühiskonnas, ehkki siin pole enam oma mõju avaldamas klassijõudude vahekord vms. Nagu eelnenud sajanditel, nii ka käesoleval on noorsugu teataval perioodil vanemat põlvkonda imetlev ja jäljendav, siis aga näib esialale tungivat rahulolematus ja tahe teha paljutki hoopis teisiti.

Kaua aega püüdsid tooniandvad ringkonnad end uskuma panna, et tegemist on «üksikute erandite» või «ajutiste kõrvalekaldumistega», ja lootsid ennast ning teisi rahustada kinnitustega, nagu poleks mingit põlvkondadevahelist «mõra» olemaski, nagu oleks see meil ülepea võimatu. Kuid säärane usk sõnamaagiasse osutus petlikuks. Noorema põlvkonna suhtumine paljussegi eestleitusse oli muutunud silmatorkavalt antiteetiliseks mõistagi just mineviku vigadega seotud nähtuste pärast. Nüüd on juba sadades teostes suuremal või väiksemal määral kajastamist leidnud see negatiivne reageering oma varasemat kujunemisjärku variutanud dogmatismi, kroonuliku rutiini, tuimuse ja mahajäämuse vastu. Kes saaks veel väita, et selleks polnud alust! Ühiskondlikus arengus võib niisugune rahulolematus saada suureks edasiviivaks jõuks, kui seda osatakse õigesti suunata; ent nürimeelsete summutamiskatsete tulemusena võib ta manduda üksikjuhtumeil ka anarhistlikuks eitamispoosiks, skeptiliseks irisemiseks, lühinägelikuks välismaisest vaimustumiskes. Ehk oleks selle kohta midagi öelda ka sotsioloogial?

12

Materiaalse huvi printsiip on mele ühiskonnas rohkem päevakorral kui kunagi varem. Nähtavasti oli nõnda vaja. Kogemused näitasid, et ainuüksi tulevaste sugupõlvede hüveks rabamise ja püksirihma pingutamisega elada ei saa. Kaasaegsedki on oma saavutuste eest midagi peale igapäevase leiva ära teeninud.

Niisiis, materiaalne huvi, sissetulekute tõus — väga hea! Aga eeldused nende kätteantud eeliste parimaks realiseerimiseks, vajadus ja oskus oma elu sisukamaks muutmiseks? Seal algab terve rida suuri ja väikesi küsimärke.

Kuni rasvane sealiha on alles eluideaal, on asi imelihtne. Ostad senisest rohkem seda liha ja sööd kogu perega kolm korda päevas suure suuga. Rääkigu tohtrid pealegi, et säärane pugimine on tervisele kahjulik. Ükskord tuleb isu täis süüa. Noh, ütleme, et ka kõik muud esmajärgulised materiaalsed vajadused saavad rahuldatud. Ja vaata —„mis siis edasi? Sest raskedki rahad ja ka kõrgete sammastega kultuuripaleed iseenesest ei sünnita veel korrapealt kultuursust. Ning on vaheastmeid, millel inimlik tühisus võib võtta hoopis vastikumaid vorme kui otseses hädas ning kitsikuses.

13

Luuletatakse Mägiste Mardist, maa isandast. Tahaks ju loota, et see pole palias luuletamine. Ehkki ei oska ka ära arvata, kuivõrd säärane ideaal-

ENDEL NIRK

Tunamulluseid uitmõtteid

(Ahendatud valimik mahendatud redaktsioonis)

traktorist võiks olla tunnuslik, liiatigi veel massiline.

Need, kes meie rahva läbi kõige rängemate sajandite tõid — eesti talumees ja tema eit oma takuses särgis lastekarjaga — on paratamatult läinud ajalukku, muutunud kogu oma elusfääriga etnograafiamuuseumi eksponaadiks. On tänase päeva masinatega müdistajatel, õliloigutajatel ja herbitsiidikülvajatel veel sedasama endise külamehe seost kõduse maamullaga, sedasama kunagist elutõsidust, vastutustunnet, moraalset tuuma? Kas pole eluväärtuste skaalal toimunud siingi liiga äkilisi hüppeid hoopis teisale: hõlpsamat otsa, paremat palka, kärtsumat lõbu? Millest muidu nõnda palju seda lahtist, juurtetut, kergevõitu elementi — täna siin, homme seal, silm krillis peas. Ei ole säärastel mingit tõeliselt oma sisemist jõuimpulssi, väärikamat tulevikutähist, ei suuremat lootust oma järglastele, ei isegi erilist tahtmist laste kasvatamisega jännata. Justnagu linnaski. Kergemini, hõlpsamini, üleliigse vaevata — kuhu?

14

Kurvastav ja ärritav ühtlasi on sattuda jälle mõnele üleolevale repliigile klassiühiskonna intelligentide ja mõtlejate kohta, kes end ühelt kaldalt on lahti tõuganud, kuid ei usalda ka teisele astuda, et nood rumalukesed «püüavad leida mingit omaette teed või luua oma filosoofilist süsteemi».

Aga võib-olla on siiski väga tähtis see, et inimene püüaks teha ja leida midagi oma. Isegi ekslemise traagikas on oma tähendus, kuna see on nii inimlik. Omapäi juurdleja võib ikkagi seda või teist saavutada, vähemalt iseenese jaoks; ja kui mitte muud, siis võib saadud kogemus teistele tõestada, et tema valitud tee ei vii kuhugi. Ka negatiivne resultaat on ometi resultaat ja hilisugusena tuhat korda rohkem väärt laisast ning mugavast enesega rahulolust, millele on andunud inimene, kes kuidagimoodi tuupis pähe valmis filosoofilise süsteemi alused ja arvab nüüd juhmi enesekindlusega, et ta teab, mõistab ning suudab ära seletada absoluutselt kõike.

15

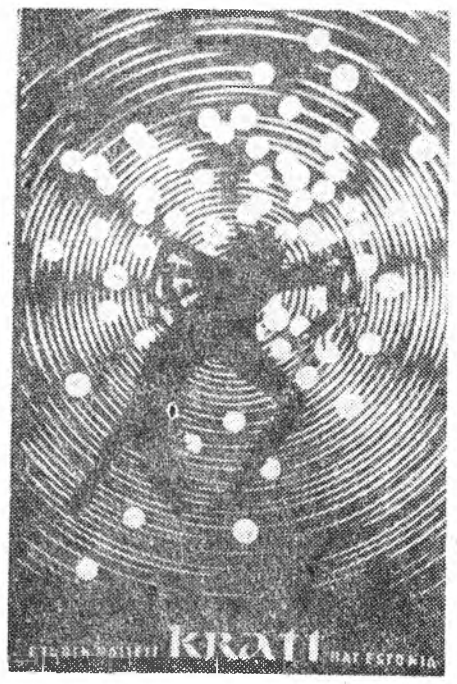
«Ja ühel ilusal päeval oled sa selle tõelisuse võimuses, mille sa kunagi oled loonud: ja tunned igatsust nende päevade järele, mil su elu oli niihästi kui ilma tõelisuseta ja polnud peaaegu mitte midagi...»

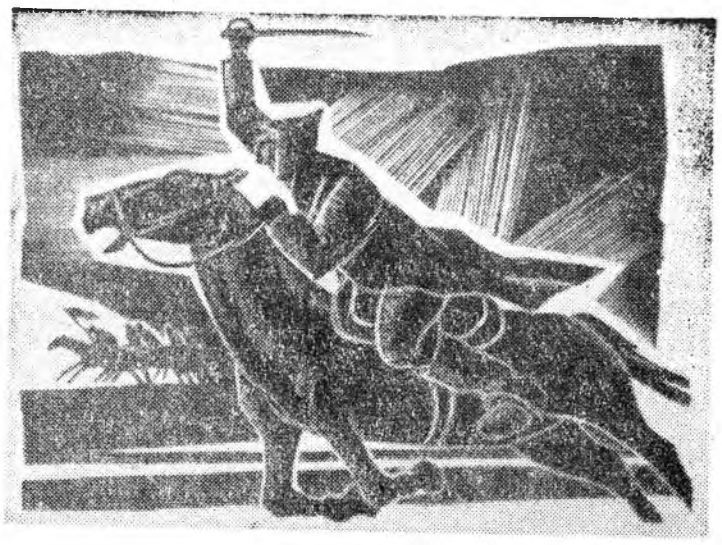
Ennäe, seda otsekui enesekohast pead leidma teise mehe raamatust — nagu paljut muudki, mida oled kaua kuidagi ebamääraselt tunnetanud, ilma et oleksid ometi suutnud lõpetatud mõtteks vormida.

Nüüd alles mõistan ma ka, et nii mõnigi, kes on hädas tõelise või kujuteldava ebaõnnega, ei jaksa kunagi tõusta kahtluseni, kas mitte kõige ohtlikumad elus pole just olnud ta edusammud ja kordaminekud.

(Järg 4. lk.)

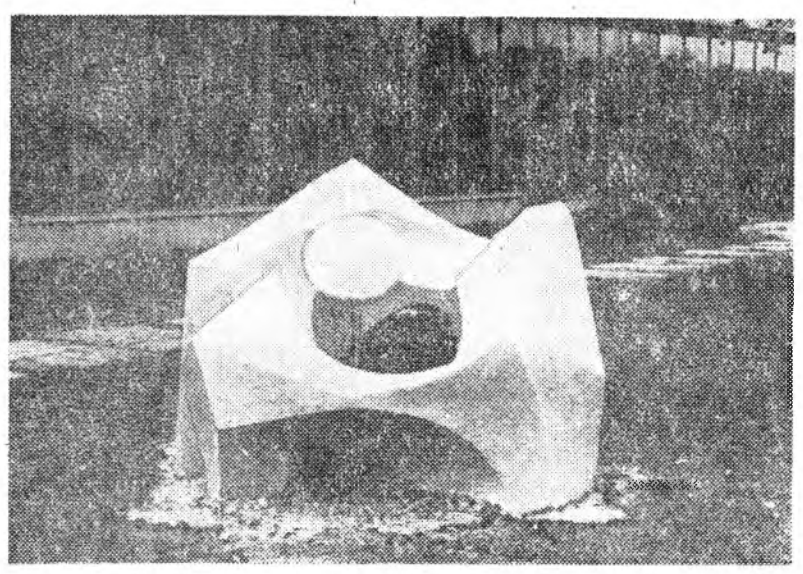
Noorte kunstnike diplomitöid

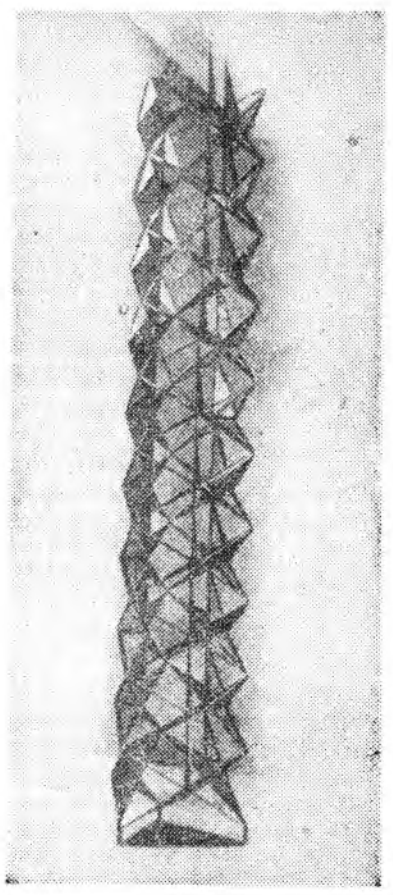

Eelmisel nädalal laskis Eesti NSV Riiklik Kunstiinstituut välja uue lennu kunstnikke. Siin on pildistatud mõned diplomitööd.

Aili Sarv — teatriplakat.
Viktor Savranski — illustratsioon I. Babeli teosele «Ratsaarmee».
Kaie Parts — dekoratiivne metallist kaunistus administratiiv-kõrghoonele.
Henrieta Tugi — dekoratiivplastika Eesti NSV Teaduste Akadeemia Raamatukogu ees.

Muuseumitöötajate välisreis

Eesti NSV Kultuuriministeeriumi Muuseumide ja Kultuurimälestiste Kaitse Inspektsioon korraldas meie muuseumitöötajaile spetsialiseeritud õppeekskursiooni Poola RV-sse ja Saksa DV-sse, kust rühm saabus tagasi möödunud nädalavahetusel.

Eriti palju oli õppida Poolast, mis Teise maailmasõja järel on muutunud piltlikult öeldes restaureerimistöökojaks ja muuseumide maaks. Sügava mulje jätsid sõjategevuses hävinud ajalooliste linnade Varssavi, Gdanski, Poznani, aga samuti XIII sajandil rajatud Ristirüütlite Ordu residentsi Malborgi (Marienburgi) lossi rekonstrueerimised-restaureerimised teaduslikul alusel. Nimetatud linnade vanalinnad ja muud ehitusmälestised on tuhast tõusnud taastatud kujul. Eesti muuseumitöötajail oli võimalus tutvuda ka maailmakuulsate poola restauraatoritega ja nende töökodadega, linnaekskursioonide kõrval sõita mitmeid turismiobjekte vaatama ka maale.

Rohketest saksa turismilinnadest oli eriti huvitav Tallinna meenutav Meissen Elbe kaldal, selle XIII—XV sajandil rajatud gooti toomkirik kindlusemäel, barokklinn Dresden ühes oma pildigaleriiga restaureeritud Zwingeri palees, Potsdami pargid ja kuningate suvelossid, mitmete rikkalike muuseumidega Berliin, V. I. Lenini muuseumiga Leipzig jt.

Reisi kestel viibiti kokku viieteistkümnes linnas, külastati ligemale veerandsada muuseumi, tutvuti ajalooliste arhitektuurimälestistega, mõlema sotsialismimaa looduse ja kunstiga, kohtuti sealsete kolleegidega ning vahetati kogemusi.

I. Veltsev

Jaak Rubenile kõrgeim hinne

30. juunil oli Moskva Konservatooriumi Suures saalis tänavuse, 98. lennu pidulik lõpuaktus. 159 lõpetaja hulgas sai diplomi ka tšello erialal õppinud Jaak Ruben. Riiklik komisjon eesotsas prof. M. Rostropovitšiga hindas Jaak Rubeni esitatud kontserdikava kõrgeima hindega, muuhulgas märgiti kiitvalt nõukogude eesti heliloojate H. Elleri ja E. Kapi teoste kavvavõtmist ja esitust.

Jaak Ruben jätkab õpinguid Moskva Konservatooriumi aspirantuuris.

V. Kokkota

ESTICA

● Ajakirja «Družba Narodov» juulinumbris avaldati katkendeid Einar Maasiku «Koorukeste suvest» (E. Issajevi eessõnaga). Tõlkis G. Muravin.

Ühest kiiduväärt ettevõtmisest

Meie nooremad ja ärksamad balletiartistid on tihtipeale kurtnud, et huvitavaid loomingulisi ülesandeid on vähe. Kuna sel kurtmisel on omajagu tõepõhja all, ega siis võigi väga imestada ja pahaks panna, kui teinekord minnakse avaramaid võimalusi otsima väljapoole vabariiki.

Maailma näha ja mujalt midagi uut juurde õppida — küllap seda on igale kunstnikule vaja. Aga ka väikese Eesti piirides on veel üsna mitmeid huvitavaid loomisvõimalusi. Seda on viimasel ajal hakanud tõestama «Vanemuise» noor tantsusolist ja nüüd ka Stravinski «Öökiku» lavastusega tuleristsed saanud ballettmeister Ülo Vilimaa, kelle kontserdikava tahaks siinkohal lühidalt tutvustada.

«Paganinist» peale peaks Ülo Vilimaa vabariigi tantsusõpradele tuttav olema, kui mitte nähtu, siis vähemalt kuuldu järgi. Ja kuna «Vanemuises» üsna vähe tantsida saab, siis on Vilimaa peale «Estonia» «Romeos ja Julias» esinemise ka mitmesugustel kontsertidel kaasa tantsinud — küll kodus, küll väljaspool vabariiki.

Seekord on Ü. Vilimaa aga valmis saanud tervikliku tantsuõhtu kavaga (koos muusikanumbritega tantsude vahel). Kui järele mõtlema hakata, siis selgub, et tantsija iseseisev loominguõhtu on viimaste aastakümnete vältel meil kahjuks täiesti unustatud nähtus. Kunagi, kahekümnendatel-kolmekümnendatel aastatel, kui meie teatritants sünni- ja kasvuraskustega heitles, olid üksikute tantsijate loominguõhtud hooaja repertuaari üldpildis üsna endastmõistetavad. Nüüd on balletižanr meie teatrites tugevad «jalad alla saanud» — aga miks peaks see tähendama kontserttantsu degradeerumist ainult juhuslike segakontsertide koostisosaks? Ülo Vilimaa soolokontserti võiks tõlgendada kui selle traditsiooni unustusest äratamist.

Kontserdi kahes osas on kokku 6 üsna ulatuslikku tantsupala (õigemini 7, sest kaks neist vahelduvad olenevalt lavavõimalustest).

S. Rahmaninovi «Polichinelle» on noore artisti numbritest «vanim», seda on tantsitud juba ligi 100 korda, kuna pedagoog K. Saareke seadis selle Ü. Vilimaale siis, kui viimane oli alles Koreograafiakooli 8. klassi õpilane. Polichinelle (ehk itaalia Pulcinella) on rahvaliku prantsuse teatri (algselt itaalia commedia dell' arte) populaarne kuju, kes erinevates variatsioonides kordub veel mitme rahva teatriloomingus. Ülo Vilimaa Polichinelle on omalaadne väike etüüd komejandi, rahva lõbustaja igipõlisele teemale.

Teiste ballettmeistrite seatud tantsudest on kontserdi kavas veel 2 pala — mõlemad koomilise, isegi groteskse alatooniga, mis Vilimaa esimesel pilgul puhtlüürilisena näiva tantsijanatuuri puhul võiksid tunduda isegi ootamatuna, kui ta poleks jõudnud oma karakteriloomise-võimeid juba mõnevõrra avada. Kõigepealt — Kiire tants Ü. Vinteri «Kevadest» I. Urbeli lavastuses ja N. Tsõtovitši «Pugeja» ballettmeister L. Jakobsoni seades, mille Ü. Vilimaa Leningradis vii bides ära õppis.

Erilist huvi äratavad aga tantsija enda loodud numbrid. Varasematest on kavas

Kaasaja muusika head tunnetamist näitab A. Pärdi «Collage teemal BACH» II osa, mida märtsi lõpus toimunud kammerkontserdil juba korraks näha võis. Nii nagu Pärdi teoses on kõrvutatud kontrastsed muusikalised stiilid, vaheldub ka Vilimaa tantsujoonises klassikaline stiil ekspressiivse ja plastilise tantsuga.

See hea katsetus terviklikku tantsuõhtut luua näitab Ü. Vilimaad erksa vaimu ning loomisröömsa kunstnikunatuuriga inimesena, kellelt edaspidi loodame eesti balletile veelgi rohkemat. Oleks tore, kui see hea pealehakkamine järeletegijaid leiaks, sest meil on teisigi tantsijaid, kel kontserdiprogrammiks jõudu peaks jätkuma — olgu siis üksi või kahe-kolmekesi koos! Ja kuigi kõik pole ühtlasi ka ballettmeistrid — häid ballettmeistreid on meil ka juba üsna mitu.

Ü. Vilimaa õhtu jõuab peatselt publiku ette. Tantsude kostüümid on enamasti Ü. Vilimaa enda kavandatud. Klaveril saadab Aino Vilimaa-Himbek. (Ainult «Collage'i» muusika tuleb helilindilt.) Kontserdil teevad kaasa veel Margarita Voites ja instrumentaaltrio.

Asjahuvilistele teadmiseks: Tallinna ja Tartu publik näeb kontserti alles sügisel. Väikese ringreisi teeb solist juba suvel — 12. juulil Pärnus, 13. juulil Võsul, 15. Otepääl ja 17. Võrus.

Lea Tormis

Tunamulluseid uitmõtteid

(Algus 3. lk.)

16

On võetud kombeks tingimata kiita optimismi ja laita või pilgata igasugust nukruse ning norutunde väljendust. Küllap selsamal väga lihtsal eeldusel: meie ühiskond on noor ja jõuliselt arenev, meie elu hoogsalt edasiliikuv, meie perspektiivid head — järelikult on iga õige inimene enesestmõistetavalt optimist. Mis nukrutsemist siin võib olla. Ja väsimatult toonitatakse seda intervjuudes, väljapaistvate isikute elulugudes, tuntud kunstimeistrite vestlustes noortega ja vahel isegi tõeliselt tarkade inimeste sõnavõttudes.

Aga ometi, kõigele vaatamata on kiusakust kahelda, kas saab optimismi sel kombel täiesti absolutiseerida ja üldkohustuslikuks teha. Ega näe ka alust arvata, nagu oleks kõik väärtuslik siin maailmas välja kasvanud ainult paksust optimismist nagu sõnnikulavast.

Seal jutustab näiteks ühe tuntuima humoristi ning satiiriku M. Zoštšenko kolleeg ja lähedane sõber, kuidas tollele naljamehele oli elu suurel määral otse kannatus: tema kui inimene oli juba kord loodud sellisena, et teda peaaegu lakkamatult vaevasid tusameeleolud ja ränk spliin. Kõik katsed end teadlikult korralikuks optimistiks ümber kasvatada andsid tulemuseks ainult haleda paroodia. Ja ma jälgin imekspanemisega Tšaikovski biograafide ponnistusi seletada ta muusikas väljenduvat traagilist elutunnetust sotsiaalsete motiividega — kuigi nad ju peaksid tundma ka helilooja kirju oma armastatule, millest nähtub, et tal lihtsalt puudus võime «normaalselt õnnelik» olla.

Kahtlemata on arukas optimism hinnatav omadus. Kuid optimismi nagu nukrustki on väga mitmesugust, mida ei maksa unustada. Mis eriline moraalne või filosoofiline väärtus võiks olla näiteks optimismil, mille aluseks pole mitte midagi muud kui hea bioloogiline seisund? Tal on liigsest mõttetegevusest koormamata närvisüsteem + tugevad hambad, korralikult funktsioneerivad näärmed ja head limaskestad — ja muidugi on ta maru optimist. Säherdune «Kraft durch Freude» võib mõnelgi puhul tekitada üheaegselt kaastunnet ja külmajudinaid. Vingujad on ükskord vastik nähtus, aga issand ise kaitsku meid naerulagistajate eest!

17

«Südamepuistaja ammutas sõnu pikkade päevade kestel hautud mõtetest ja kannatustest ning see, mida ta tahtis edasi anda, oli kaua küpsenud ootuse ja kire tulel. Teine aga nägi vaid kombepärast heldimust, valu, mida müüakse turul, seerianukrust.» (A. Camus.)

Ja ikka nõnda — kui mitte just ilmtingimata, siis enamasti. Madal turuhind on selle südamepuistamistel, kes seisab veel elavate kirjas ega ole ka ametlikult hullumeelseks tunnistatud. Pärast neid üleminekuid tekib tavaliselt mõningaid šansse tähelepanule, ehkki tõtt öelda iga põlvkonnaga üha kahanevaid. Sest vaatamata kõigile kinnitustele, et kaasaegne inimene oma elamusi peitvat, kasvab südamepuistajate kaader, ja kuigi suhteliselt vähestele saab osaks leida tunnustust hulluna — surm on ometi garanteeritud kõigile, ja seega... Aga kui sa ei suuda leida ühendusteed teise inimeseni otse enese kõrval, milleks peaksid su elamused olema kellelegi olulised veel kunagi hiljem?

18

«Veidruse jäävuse seadus» — kas pole tore midagi seesugust leida tõsiteaduslikus käsituses? Ma ei räägigi siin tolle seaduse sisulisest olemusest ega ta väidetavast kehtivusest üksnes elementaarosakeste füüsikas. Nimi ise on pagana intrigeeriv. Võiks peaaegu välja pakkuda mõne komöödia tiitliks.

Ega see nii tühine mõte olegi. Hakake õige iseennast ja oma kaaskodanikke tähelepanelikumalt jälgima veidruste esinemuse seisukohast. Tuletage meelde, missugune keegi omal ajal oli, ja vaadake, milline on ta nüüd. Ma arvan, et teiegi jõuate järeldusele: see seadus oleks kohaldatav ka inimlikus sfääris, kui seda mitte ei välistaks teine ja hoopis võimsam, nimelt veidruse süvenemise seadus. Mida skleerootilisemaks muutub üksikisik või sotsiaalne struktuur, seda silmatorkavamaks saavad ka tema veidrused, kuni mõni viimaks on üleni üks suur veidrus ja anakronism.

19

Küllap olete teiegi juhtunud siinseal kohtama mõnd sandimentaliteediga naisterahvast ja imestanud sellise nähtuse üle — kust on ta pärit ja millest ta ometi tekib?

«Oh, mis te nüüd minu pärast...» — «Minule muidugi on see liiga suur au...» — «Oh, küllap on teisigi ja väärilisemaid autos kaasa sõitma, mina võin väga hästi ka bussiga...»

Ja sõidabki bussiga — lihtsalt «tagasihoidlikkusest», kuigi autos oli koht vaba. Tuttava juures peatudes käib ta hommikul nägu pesemas mitte vannitoas, vaid WC-s väikese kraani all, ja kuivatab taskurätiku või tualettpaberiga, «et pererahvale mitte liiga palju tüli teha» (kuigi tegelikult teeb oma ületoonitatud vähenõudlikkusega hoopis rohkem tüli, kõnelemata piinlikkusest).

«Oh, mis nüüd minu töö... see abitu katsetus... Kui ehk teised, võimekamad...»

Ju ta siis ei taipa, kuidas säherdune vallavaese vaimsus teisi igal sammul vaevab ja koormab. Ju ta siis ise loeb seda enesele vooruseks, mõistmata, et selline lakkamatu, kramplik ja vääritu enesepisendamine on tegelikult tagasihoidlikkuse haiglane väärarend ja mitte põrmugi parem enese lärmakast laiakspuhumisest.

20

Oli üks imelik sotsiaalpsühholoogiline nähtus: jõuka Mulgimaa taluperemeeste sekka sugenes ikka rohkem veidrikest vanapoisse. Ju see mingi mandumise avaldus pidi olema, omalaadne reaktsioon mitme põlve kröönimisele-ahnitsemisele ja rikkusega uhkeldamisele. Mõni säärane hädaperemees jättis kõik paarsada vakamaad põldu sööti, teine võttis rentniku sisse ja liilutas ise niisama — ei au ega häbi. Oli hea jagu sääraseid, kes mõne aasta gümnaasiumis püksipõhja olid nühkinud ja pidasid end kogu selle matsielu jaoks liiga heaks.

Üks suurtalu vanapoisijuurikas oli oma teenijatüdrukule (keda nüüd manuliseks kutsuti) peremehelikus hajameelsuses juba kolm last muretsenud. Aga naine pidi endistviisi teda peremeheks hüüdma ja oma lastega eestoas elama. Naaber oli siis mehelt kord viinavõtmisel pärinud, et miks te's nõnnamoodi? Mees kratsinud kukalt: «Kuidas sa ikka võõra inimese nii järsku enda juurde tagakambrisse võtad...» Naaber kehutanud teist takka, et lasku paari panna nagu muud ristiinimesed, lapsed saavad ka isanime (muide, ristiisaks oli ta kõigile oma lastele tõrkumata hakanud). «Võtaks ta muidu ä'ä küll,» kostis mees, «aga ta ju va popsi tõugu. Ja ei ole mulle ka sugugi sümpaatlik.»

21

Kodanlikul Eestil oli teiste väeliikide kõrval teatavasti olemas ka oma lennuvägi, mis minu poisikesepõlve päevil öeldi koosnevat kas neljast või viiest topelttiivulisest käratekitajast. Seal lennuväes teenis nimelt üks mees nimega Fischer, kellel oli naabervallas talu. Et peremees käis üsna tihti oma talu ja rentniku tööjärge õhust üle vaatamas, sai meie muidu kõrvaline maanurk lennuasjandusega varakult kontakti. Niipea kui kauge urin ja kolin kostma hakkas, hüüti «Visser tuleb!» ja joosti toa taha vaatama. Ei läinud seal siis enam kaua aega, kui vajuski lennumasin Puuravariku tagant välja ja kange müra kippus kõrvakuulmist rikkuma. Vahel oli Fischeriga paar teistki kaasas ja siis öeldi, et vabariigi lennuvägi teeb õhuluuret.

Ükskord juhtunud vabariigi lennuvägi jälle üle lendama, kui Fischeri rentnik vedas parasjagu sõnnikut. Peremehele paistnud, et hunnikud on liiga väikesed ja vahed jälle liiga suured. Pärast lendu põrutanud kohe Tõrva telegrammi: «Tee suuremad hunnikud koma vähenda hunnikute vahesid punkt.» Rentnik, kui talle telegramm kätte toodi, vihastanud rängalt (eks ta võis sellest üksijäri ülevalt luuramisest ja kangest mürast ennegi pisut närviline olla). Sõitnud selsamal sõnnikuveovankril püsti seistes, püksisääred üles kääritud, otse Tõrva postkontori ette ja tahtnud saata vastust: «Sitta sa sealt taevast näed õhkamisemärk.» Aga pole vastu võetud.

22

Kaua aega arvasin, et kõievedu ja kotisjooks on midagi päris meie oma, puhteestilikku. Nad kuidagi eriliselt sobivad meile — nii otseses kui ka ülekantud mõttes. Kas pole armsalt tuttavlik see pilt: kaks kampa, ja kumbki tirib ning sikutab muudkui hambad ristis oma poole, ikka oma poole. Ja eks

Moskva Draamateatri (Malaja Bronnajal) külalisetendused

«Füüsikud ja lüürikud»

Pealkiri «Füüsikud ja lüürikud» kutsub esile assotsiatsioone vahepeal õige suuresti moes olnud füüsikute ja lüürikute teemalise diskussiooni poole. F. Voltšeki näidendis niisugust n.-ö. realistide ja romantikute probleemi püstitatud ei ole. Näidendi idee ja raskuspunkt on hoopiski mujal: igas inimeses peab elama kõrvuti nii füüsik kui ka lüürik, elus peab oskama säilitada ideaale ja lapselikku fantaasiat, mille abil sügavale kaevu põhja vaadates saab näha uusi ja ilusaid maailmu. F. Voltšeki näidendi õige pealkiri ongi «Vaadakem kaevu!» — ainult argipäeva pisiasjadest üle vaadates, ainult sügavale elukaevu põhja silmitsedes on võimalik teha oma tööd loominguliselt. Teisalt kutsub näidend üles oma ideaalide eest hea seisma, nende eest ühegi kompromissita võitlema.

Näidendi põhiprobleemistik tiirleb peakangelase, Füüsika Teadusliku Uurimise Instituudi direktori Koltšanovi ümber. Koltšanov oli astunud füüsikasse lootustandva ja oma esimeste teaduslike avastustega neid lootusi õigustanud teadlasena. Füüsikainstituudi direktoriks saanud, paneb ta oma töös ja mõttels esikohale instituudi huvid ning nende huvide realiseerimiseks on nõus kasutama ükskõik missuguseid teid — tutvusi, kompromisse, mahhinatsioone, avalikku propagandat. Ka veel siis, kui komisjon instituudi tööd uurib ja Koltšanovit mahavõtmine ähvardab, mõtleb ta komisjoni eest faktide variamisega olukorda päästa — kaugeltki mitte enese pärast, vaid kindlas veendumuses (see veendumus on muuseas ka õige), et tema, Koltšanov, toob instituudi direktorina teaduse arendamisel palju enam kasu kui tema kohale pretendeeriv Lukojanov. Enesele märkamatult on Koltšanov muutunud teadlasest administraatoriks, kelle tulevik seisneb tema minevikus.

F. Voltšek on andnud Koltšanovis huvitava, komplitseeritud, üheltpoolt raske ja teiseltpoolt võluva karakteri, kellele elu üpris rasked keerdsõlmed ette paiskab ja kes lõppeks siiski õige otsuse teeb: kompromissidest lahti ütleb ja oma teadlasemineviku jällegi teadlaseolevikuks ja -tulevikuks teha otsustab.

Malaja Bronnaja teatri lavastust vaadates jäi aga väikene lõhe autori loodud Koltšanovi ning Vene NFSV teenelise kunstniku S. Sokolovski kehastatud Koltšanovi vahele: tema karakteri komplitseeritus ja võlu, tema tegelik mina avaldus tekstis ja süžeekäigus, laval loodud kuju jäi aga üpris sageli pinnapealseks. Seetõttu jäi vaatajas kuni näidendi lõpuni püsima suhtumine Koltšanovisse kui administraatorisse selle sõna halvas tähenduses ja tema lahtiütlemine kompromissidest tundus olevat rohkem asjaoludest tingitud (mida siis teha, komisjon oli ju sees ja pind jalge all põles!) kui karakteri loogikast tulenev paratamatu reageering.

Näitlejamängult meeldejäävaks ning selles osas kahtlemata lavastuse parimaks kujunes N. Volkovi Tortšikov, esimesest etteastest kuni näidendi lõpuni väljapeetud karakter. N. Volkovi mängus oli harmoonilises ühenduses nii Tortšikovi ehu nn. isiklik (meenutagem tema esimest, oma vormilt küllalt notamatut, kuid Tortšikovi isikut arvestades kohe sümpaatsena mõjuvat tutvuseotsimist Zojaga: võtsin kinno kaks piletit — võõras linn, paljugi mis võib juhtuda, võib tarvis minna!) kui ka tööalane liin (Tortšikovile lähinisti iseloomulik on tema siiras imestus, miks küll Koltšanov läheb tähtsale ametlikule koosolekule, kui füüsikakatse juures on ometi nii palju kordi huvitavam!) Tortšikovi saatis tülinoria ja intrigandi kuulsus: kahest instituudist oli ta kui talumatu karakter lahti lastud ja ka Koltšanovi instituudis alustas ta oma esimest tööpäeva lahkumisavalduse esitamisega. Tortšikovi «intrigeerimine» seisneb tegelikult tema kompromissituses, oskamatuses ja soovimatuses vahekordi siluda. Tortšikovi kuju annaks küllalt materjali ülepakutud mänguks. N. Volkov pole aga sellele karile komistanud. Laval on terviklik, keeruline ja samal ajal väga inimlik karakter, kelle iga etteastet huviga ootad ja kellega seotuna ükski stseen nii tekstiliselt kui ka mänguliselt pettumust ei valmistanud.

F. Voltšeki «Füüsikud ja lüürikud» ei ole teos, mis vaatajas pärast saalist lahkumist suuri ja vastakaid psühholoogilisi ning filosoofilisi mõtisklusi tekitab ja pikaks arutluseks materjali annab. Ent Malaja Bronnaja draamateatri lavastuses on näidendi lavastajad Vene NFSV teeneline kunstitegelane A. Gontšarov ja S. Barhan osanud kõlama panna näidendi eetilise kreedo, mille ka vaataja etenduselt enesega kaasa toob. «Füüsikud ja lüürikud» juhatas sisse Malaja Bronnaja teatri külalisetendused Tallinnas. Teatril on kaasas küllaltki mitmepalgeline repertuaar, mis pärast külalisetenduste lõppu peaks andma juba võimaluse rääkida selle meil esmakordselt külas oleva Moskva teatri praegusest näost ja loomingulistest taotlustest.

Ene Maremäe

AUTASUSTAMISI

● **Pikaajalise kohusetruu töö eest RAT «Vanemuise» orkestris ning seoses kuuekümnenda sünnipäevaga autasustati Adolf Raudamit Eesti NSV Kultuuriministeeriumi aukirjaga.**

● **Pikaajalise ja eeskujuliku töötülesannete täitmise eest ja seoses pensionile minekuga autasustas Eesti NSV Kultuuriministeerium ministeeriumi sekretär-tõlki Anna Domingot aukirjaga.**

● **Seoses Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 50. aastapäevale pühendatud Eesti NSV kultuuri päevade eduka läbiviimisega Soomes autasustati kultuuripäevadega seoses olevate trükiste kvaliteetse ja tähtajalise teostamise eest trükikodade «Oktoober» ja «Pärnutrükk» kollektiivi Eesti NSV Kultuuriministeeriumi aukirjaga.**

● **Eesti NSV kultuuri päevadest Soomes 16.—23. maini k. a. osavõtjate transpordi, majutamise ja toitlustamise eeskujuliku korraldamise eest autasustas Eesti NSV Kultuuriministeerium mootorlaeva «Maria Uljanova» kollektiivi, kaptenit Viktor Azarovit, kapteniabi Andrei Jakubovitšit ja laeva restorani direktorit Dmitri Rukavišnikovi aukirjaga.**

Dürrenmatist ja „Vana daami visiidist"

Tänu ««Loomingu» Raamatukogule» ja Tallinna Telestuudio lavastusele on meie laiem publik juba Fr. Dürrenmati loominguga tuttav. Tema näidend «Füüsikud» võeti vastu elava huvi ja tunnustusega. Nüüd on võimalus tutvuda veel ühe Fr. Dürrenmati teosega, tragikomöödiaga «Vana daami visiit» («Daami visiit»), mis on Tallinnas külalisetendusi andva Moskva Draamateatri (Malaja Bronnajal) mängukavas.

Šveitsi tänapäeva silmapaistvat dramaturgi Fr. Dürrenmatti, nagu ka tema kaasmaalast Max Frischi, on mõnikord vaadeldud kui Bertolt Brechti traditsioonide jätkajat kaasaja Lääne näitekirjanduses. Nagu Brecht, nii otsib ka Dürrenmatt oma loomingus vastust küsimusele: kas ja kuidas saab kaasaegset maailma teatrivahenditega peegeldada? Iga uus teos selle viliaka näitekirjaniku sulest kahandab kahtlust sellele küsimusele jaatavalt vastamisel.

Dürrenmatt on seisukohal, et vana dramaturgia arsenaliga on raske kujutada kaasaja sotsiaalselt lõhestunud, tehnikaga üleküllastunud ja kiire tempoga arenevat maailma: «Schiller kirjutas nii nagu ta kirjutas sellepärast, et maailm, milles ta elas, võis veel peegelduda maailmas, mille tema kui kirjanik ja ajaloolane enesele lõi. Tänapäeva maailma, nagu ta meile näib, on seevastu raske paigutada Schilleri ajaloolise draama vormi...» Teisal, analüüsides oma kujutamise meetodit, otsib ta paralleele täppisteaduste metodoloogiaga. Ta kirjutab, et matemaatikud ja füüsikud «püstitavad tänapäeval üha sagedamini töö-hüpoteese, mis hiljem kõrvale heidetakse või eksperimentaalselt kinnitust leiavad... Matemaatikute ja füüsikute sarnaselt loon ma võimalike inimsuhete mudeleid».

Võib kerkida küsimus, kas ei tähenda niisugune tinglik «mudel», kirjaniku fantaasiaga loodud «uus reaalsus» tegelikkusest eemaldumist, kaldumist sisutute abstraktsioonide sfääri? «Võimalik maailm,» vastab Dürrenmatt, «peab sisaldama «tegelikku maailma»... Viga seisneb tavaliselt lähtepunktis: väljamõeldist ei või luua kui paljast absurdi. Absurd ju midagi ei sisalda.»

Dürrenmati loodud situatsioonid ja karakterid on väheusutavad, kuid ometi võimalikud. Nad on võimalikud tuhandetes teistes, reaalsemates variantides. Ebausutavus langeb ära, jääb idee. Tema poolt iseendale seatud kaks teineteisele vastukäivat nõuet — üksikjuhtumi piltlik konkreetsus ja mõttelise kavatsuse võimalikult lai mastaap — ühinevad orgaaniliselt allegoorilise mõistuütlemise, parabooli vormis.

Dürrenmatt meenutab ühes oma kirjutises Brechti mõtet: «Meile kaasaegset maailma on võimalik peegeldada teatris, kuid ainult siis, kui käsitada seda kui maailma, mida võib muuta.» Brecht rõhutab, et maailma peegeldamise võimalikkus on ühiskondlik küsimus. Dürrenmatt leiab, et niisugune seisukoht seab kunstiloomingu sõltuvusse marksistlikust teooriast, mis selgitab ja põhjendab inimsuhete muutmise vajalikkust ja seaduspärasust. Dürrenmatt seda teooriat ei jaga. Tema teostes ei ole tunda tegelikkuse muutmise võimalikkuse kontseptsiooni. Sellepärast võib Brechti traditsioonide jätkamisest Dürrenmati loomingus kõnelda ainult üsna tinglikult, seoses peamiselt vormiotsingutega.

Ent see ei tähenda, nagu puuduksid Dürrenmati teostes sotsiaalsed probleemid, ühiskonnakriitiline noot. See on mõnedes teostes, nagu «Füüsikud», koguni vägagi tugev. On selge, et kirjaniku kriitika objektiks on talle hästi tuttav kapitalistlike suhete maailm. Ent kirjaniku ühiskondliku positsiooni mõistmiseks tuleb arvesse võtta ka seda, et teistsugustegi, sotsialistlike ühiskondlike suhetega maailmast kõneleb ta skeptiliselt kui ohtlikust terra incognitast. Seega jääb tema ajalookontseptsioon ebamääraseks ja poolikuks: ilma liikumiseta ei ole perspektiivi.

Neid Dürrenmati loominguliste printsiipide eripärasusi, millest mõistagi, oli siinkohal juttu vaid kõige üldisemas laadis, tuleb silmas pidada kokkupuutumisel tema ühe või teise teosega. Seda enam, et temale lähedasi kunstilisi võtteid on hakatud rakendama ka meil (A. Kaalepi «Iidamast ja Aadamast»).

«Vana daami visiit» (1958) on Dürrenmati üks kõige rohkem mängitud lavateoseid. Aastat neli-viis tagasi võttis selle oma mängukavasse ka meie V. Kingissepa nim. Draamateater, kuid millegipärast ei ole see kavatsus siiamaani teoks saanud. Ei tahaks kuidagi uskuda, et Draamateatri tugev näitlejate koosseis poleks võinud niisuguse nõudliku ja huvitava lavateosega toime tulla.

Seda enam tuleb hinnata seni üsna keskpärasel tasemel püsinud ja meie Draamateatriga võrreldes märksa tagasihoidlikumate kunstiliste võimalustega Moskva Draamateatri (Malaja Bronnajal) loomingulist initsiatiivi. Ja näib, et see «risk» on end kuhjaga ära tasunud. Etendus on läinud menukalt juba kaks hooaega, ja ka Tallinnas, hoolimata soojadest suveilmadest, on kõik etendused viimse võimaluseni välja müüdud.

Lavastuse põhilises kordaminekus on ennekõike teeneid lavastajal Vene NFSV teenelisel kunstitegelasel A. Gontšarovil, Claire Zachanassiani (Daami) osa täitjal Vene NFSV teenelisel kunstnikul L. Suhharevskajal ja Illi kuju kehastajal Vene NFSV rahvakunstnikul B. Teninil. Kuid ka mitmed kandvad kõrvalosad, nagu Linnapea (Vene NFSV teeneline kunstnik I. Kastrel), Koolitöpetaja (G. Lampe), Politseinik (Valgevene NSV teeneline kunstnik B. Kudrjavtsev) jt. on antud meeldejääva karakteersusega. Arvukas tegelaskond laval lõi küllaltki ühtse ansambli, kes tunnetas hästi selle groteskse lavateose stiililist omapära.

Kuigi näidendis on tugevaid ühiskondliku kõlaga noote, jääb seda lugedes domineerima siiski ajaväliselt üldinimlik konflikt süüteo ja vastutuse vahel ning hüperboliseeritud rahavõimu abstraktne hukkamõist. Seda silmas pidades on lavastaja püüdnud näidendi mõttelist aktsenti konkretiseerida, suunates selle selgemini just kaasaegse dollarivõimu ja selle pinnal võrsuda võiva fašismiohu vastu. Lavastuses otsekui analüüsitakse probleemi, kuidas sai võimalikuks, et väikelinna vaesed, kuid ikkagi põhiliselt korralikud kodanikud järk-järgult minetavad oma inimlikkuse, oma humaansed tõekspidamised, ja muutuvad raha ja võimu arutuiks marionettideks. Tõsi küll, kohati tekib mulje, et lavastaja on etenduse satiirilist aadressi ülelila täpsustanud, suunates selle peamiselt minevikust hästi tuntud fašisminähtuste ja kaasaja ameerika elulaadi traditsiooniliste avalduste vastu. Seejuures on viimasel puhul kasutatud muuhulgas ka kulunud ja seega väheveenvaid atribuute (tvist, reklaamiküllus, kauboirüietus jms.). Suurem üldistatus oleks näidendi mõttelist mastaapi veelgi avardanud.

Ent ikkagi oli tegemist sisuka ja lööva etendusega, milles oli rohkesti leidlikkust, mõtteteravust ja head loomingulist fantaasiat.

Lavastuse kõige huvitavamaks näitlejatööks võib pidada L. Suhharevskaja loodud Claire Zachanassiani (Daami). Tema on see, kes pärast neljakümne viie aasta möödumist naaseb kodulinna Güllenisse multimiljardärina ja üheainsa eesmärgiga — kätte maksta mehele, kes oli ta kunagi neiupõlves hüljanud. Linna kodanikud on seatud traagilise dilemma ette: kas vastu võtta miljard, mida vaesunud linn ja selle kodanikud hädasti vajavad, ning hukata kaaskodanik würtspoodnik Ill, või loobuda miljardist... Esialgu lükkavad Gülleni kodanikud miljardärist Daami ebainimliku ettepaneku resoluutselt tagasi: «Me ei ole paganad! Me elame vabas riigis!»... Kuid järk-järgult saavad neist kõigist Daami võlglased, nad harjuvad ära rikkuse ja kapitalistliku tsivilisatsiooni mugavustega, nende südametunnistus kurtub, ning siit on ainult üks samm oma kunagisest otsusest taganemiseni. Ja tulemuseks ongi Illi hukkamine.

Dürrenmatt iseloomustab Claire'i kuju järgmiselt: Claire ei kehasta õiglust, ei Marshalli plaani, ka mitte Apokalüpsist. Ta on ainult see, mis ta on, — maailma rikkaim naine. Tänu oma kapitalile võib ta tegutseda kui antiiktragöödiate kangelanna, kui Medea.

Lavastaja ja näitlejanna ei läinud seda autori poolt näidatud teed mööda. Patoloogiline «kättemaksu probleem», mis autori arvates peituvat iga inimese teadvuses, jääb tagaplaanile. Miljardäri kättemaks ei ole enam tavalise inimese kättemaks. Miljardid muudavad kättemaksu mastaapi, miljarditega koos muutub kättemaksu sotsiaalne olemus. Õiglus, mida nõuab Claire, kujuneb tegelikult omavoliks ja vägivallaks, fašismile iseloomulikuks inimlikkuse jalgade alla tallamiseks.

Erinevalt autori kavatsusest ei ole L. Suhharevskaja Claire ainult kättemaksu staatiline kehastus. Ta pole rahavõimule toetuv Medea, vaid inimene rahva hulgast, keda on tohutu rikkus laostanud, muutnud misantroobiks ja küünikuks. Ja ometi, isegi niisuguses Claire'is võivad välja lüüa sügava psühholoogilise tõepärasusega ehtnaiselikud tundeliigutused. See sünnib näiteks stseenis Illiga. Kondradsweileri metsas, kui ta kibedusega meenutab kunagist armastust ja sellele järgnenud vintsutusi ja alandusi. Näitlejanna lõi groteskini teravdatud vormi ja psühholoogiliselt põhjendatud karakteri orgaanilise sünteesi. See on nii kuju-sümbol kui ka elav inimene.

Dürrenmati antikangelaste hulgas on tõesti inimlikuks inimeseks vürtspoodnik Ill (B. Tenin). Tema mõistab ainukesena Claire'i taotluse tõelist mõtet, tunnetab oma süüdiolekut ja on valmis kandma karistust. Näitleja ees seisis raske ülesanne — tuua esile «ratsionaalne tuum» stoitsismi kalduvast kangelasest, avada tema tragöödia sotsiaalsed juured. See elurõõmus mees ei suuda kaua uskuda kogu olukorra tõsidust, millesse ta on sattunud. Ja alles sedamööda, kuidas linna kodanikud temast üksteise järel eemalduvad, kaasa arvatud omaenda naine ja lapsed, saab talle selgeks, et tema saatus on otsustatud. Ja ta on valmis surema, kuid surema oma süü pärast («Mina tegin Claire'i niisuguseks, mina olen kõiges süüdi.»). Ja see teadlikkus isiklikust vastutusest oma eksisammu pärast on teravaks kontrastiks teiste Gülleni elanike ükskõiksusele ja vastutustundetusele, kes, pimestatuna miljonitest, hoiavad kõrvale isiklikust vastutusest kaaskodaniku tapmise eest. Illi kuju ja linnakodanike suhtumise kaudu temasse avaldub selgesti autori positiivne programm, nõue, et nii kollektiiv kui ka üksikisik ei tohi heita endalt vastutust kaasaja inimese tuleviku eest, ei tohi lasta tappa endas inimlikku.

Need on vaid mõned mõtted, mis tekkisid seda sisutihedat ja vormieredat külalisetendust jälgides.

Kalju Uibo

---

ole mõnedki meie üritused-algatused kõige oma edasipääsematu ukerdamise, naljakate hüpete ja vältimatute ninalikukkumistega kangesti kotisjooksu sarnased. Liiatigi on see ju kallis esivanemate pärand (omal ajal korraldasid kotisjooksu nimelt mõisasaksad talgutel teomeestele, et pisut nalja saada rumalate talupoegade arvel).

Hiljem lugesin kurvastusega, et kõlevedu on ka aafriklaste lemmiksport, kotisjooksu aga harrastatavat isegi Polüneesia saartel ja siin pole midagi eestilikku. Jälle osutusid nii karakteersetena tundunud eneseavaldused liiga üldisteks — mis jääb meie rahvuslikust spetsiifikast sedavõrd järele!

Üks optimistliku meelelaadiga tuttav püüdis mind lohutada: vähemalt oma suure kodumaa paremiku hulka peaksime nii kõieveos kui ka kotisjooksus ikkagi kuuluma. «Meie eeliseks on kaugeleulatuvad traditsioonid.» lisas ta veendunult. Kuid teine, tuntud skeptik ja iriseja, targutas: «Kotisjooksu tingimustes silmapaistmine ei tarvitse sugugi tähendada, et ka tõelise võidujooksu korral kõige edukam oldaks.» — Tollel kuramuse mehel on küll täitsalt rahvuslik iseloom.

23

Mõistuse suveräänsus on türannides ja diktaatorites ikka esile kutsunud umbusku ja isegi instinktiivset hirmu — ka siis, kui vaimne tegevus arenes näiliselt täiesti nende poolt lubatavais raamides. Selle tähelepanekuni pole muidugi jõutud alles käesoleval sajandil, vaid palju varem. Juurdlev vaim on oma olemuselt revolutsiooniline, *status quo*'d õõnestav jõud. Ta valmistab teed sellele, mis tuleb. Isegi siis, kui ta kõige siiramalt püüdis rakenduda kehtiva süsteemi teenistusse ja tegi palju selle heaks, osutus suur mõistus samal ajal mõne oma küljega ometi ketserlikuks. Tahtku ta seda või mitte — ta lihtsalt ei mahu ära selleseisse, mis on kohandatud kaunile keskpärasusele.

Muidugi ei kehti see valgustatud Preisi monarhia ajastu kohta, oleks öelnud Hegel. *(Naer.)*

24

Loen muusikateadlaste arutlusi teoretiseeringuid ühiskondliku arengu formatsioonidele eriomastest «kõlaportreedest»: oli antiikaja ühehäälsus, keskaja lineaarne mitmehäälsus, uusaja homofoonia kui «õhuperspektiiviga» neoühehäälsus, ja käesoleval sajandil on hakanud kujunema iseloomulikud neopolüfoonilised tendentsid. Kas kujuneb selle uue murrangu tulemusena sotsialistliku ühiskonna «kõlaportree», küsitakse.

Need, kes on veendunud, et Picasso on teostanud maalikunstialase pöörde või koguni «esteetilise revolutsiooni», näitavad ühtlasi, kuidas ta oma otsinguis on tuge saanud renessansieelsest perioodist, minnes kuus sajandit tagasi — nimelt ennekõike romaani ja bütsantsi kunsti traditsioonide juurde. Just seal (ja antiigieelses ürgkunstis) leiti vaatleva lähenemise asemel seda ühe põhipüüdluse väljendust, mida taas taotleb kaasaegne kunst. Sellest tulenevalt siis kõik see looduslike vormide deformeerimine, vaimsete tungide väljarabelemine materiaalsuse ahelaist, omalaadne uusasketism. Ja näe — kuidas selle suuna vastu ka poleks sõditud, võtab ta meilgi võimust.

Millised üllatuslikud kontseptsioonid arengu spiraalsusest — kui tegemist pole ainult pinnalise analoogiaga, vaid erinevate ajastute vaimsuse struktuuri mingite tõepoolest oluliste sarnasusjoontega. Aga kui ootamatuna võikski tunduda mõni näiline või reaalselt olemasolev paralleelsus, kinnitab see üksnes veendumust, et me oleme liikunud ja liigume ikka edasi, ja varasema ajalookäiguga võrreldes aiva kiiremini edasi.

25

...Tunned, kuidas võimas helidetulv tõstab sind kõrgemale kõigest argipäevasest, mööduvast, väheolulisest. Orkester on hiilgevormis, dirigent otsekui hiietamm ja ta žest nagu noorel jumalal.

Siis korraga mõte, mis ei tarvitsegi olla hälbimus Beethoveni sümfoonia põhiteemast, vaid pigem otse sellestsamast sündinud: kes oleksid needsamad muusikud olnud saja aasta eest? Talusulased, mõisateenrid, käsitöösellid? Muidugi oleks sealhulgas ka mõni külapillimees olnud, kõrtsitoa või pulmapidude viiulivingutaja. Kuidas oleksid siis silmi pungitanud haritud härrased, kui kellelgi oleks pähe pistnud oletada, et saja aasta pärast võiks Antsudel ja Martidel olla oma, rahvusvahelise tasemega sümfooniaorkester. Ja et miski ei ole neile ülesaamatu, mis säärase orkestri jaoks eales on loodud ning luuakse.

Vooga ja mühise, tuline helidekosk! Me oleme sedagi suutnud, mõtlen mingi lapsiku heldimusega; see kõik kuulub nüüd meilegi. Ja kunagi, mitte kunagi ei saa olla enam tagasipööramist teadmatuse-hämarikku.

„Ugala" stuudio võtab vastu II lenna

Möödunud aasta sügisel alustas Viljandi Draamateatri «Ugala» juures tööd õppestuudio, mis avati koostöös Viljandi kultuuriharidustöö kooliga. Õppetöö stuudios toimub kultuurikooli isetegevuslike näitejuhtide muudetud ja täiendatud õppeprogrammi alusel. Stuudio töös on esmajärgulise tähtsusega erialaained — näitlejameisterlikkus, keha- ja kõnetehnika. Stuudio õppejõududeks on «Ugala» näitejuhid ja kultuurikooli õpetajad. Mitmed stuudio õpilased on osa võtnud «Ugala» lavastustest tuleval aastal suureneb nende osavõtt praktilisest teatritööst veelgi. Stuudio lõpetanutel on õigus tööle asuda näitlejana «Ugalasse» ja teistesse teatritesse. Samal ajal saavad stuudio lõpetajad ka isetegevusliku näitejuhi kutse. Õppetöö stuudios toimub keskkooli baasil ning kestab 3 aastat. Õpilaste kasutada on ühiselamu, edukatele õpilastele makstakse stipendiumi.

Käesoleval aastal võetakse vastu stuudio II lend. Vastuvõtueksamid on 10.—20. augustini näitlejameisterlikkuses, eesti keeles ja kirjanduses (kirjand) ning NSV Liidu ajaloos (suuline). Eriala eksamiks on tarvis ette valmistada üks proosapala, kaks luuletust ja paar etüüdi. Lisaks sellele antakse sisseastujaile kohapeal ülesandeid muusikaalsuse, rütmitaju, loogilisuse, hääle paindlikkuse ja tugevuse, kohanemis- ja improvisatsioonivõime väljaselgitamiseks.

Avaldusi võetakse vastu kuni 31. juulini «Ugala» teatris või Viljandi kultuuriharidustöö koolis. Avaldusele lisada kooli lõputunnistus, elulookirjeldus, arstitõend ja 4 fotot.

Õppetöö stuudios algab 1. septembril.

E. Mikkal,
«Ugala» kirjandusala juhataja

Kaks pilku Läti koori-ellu

Läti NSV 22 rahvakoori kunstilise taseme kontrollimiseks ja töö stimuleerimiseks korraldatakse seal aeg-ajalt ülevaatusi. Järjekordne ülevaatus-festival oli juuni algul Läänemere-äärses kaunis sadamalinnas Ventspilsis. Kui küsisin läti muusikutelt, miks valiti tsentrumist ja Riiast nii kauge koht, sain vastuseks, et selle ürituse läbiviimiseks avaldas soovi kümme linna ja Ventspilsile andis õiguse loos. Nii tuli näiteks Daugavpilsi või Rezekne kooridel festivalile sõiduks ette võtta umbes 400 kilomeetri pikkune teekond.

Festivalile olid tulnud kõik rahvakoorid, välja arvatud Liepaja segakoor «Dzintarjura». Iga kooriliik pidi festivaliks õppima 8 kindlaksmääratud laulu. Vahetult enne kontserti võeti loosi teel iga kooriliigi kõigile kooridele kohustuslik laul, teise laulu võttis loosi teel oma koorile iga koorijuht ise; kolmas laul jäi vabalt valitavaks, aga ikka nende 8 laulu seast. Nii tuli igal kooril esitada kolm, žüriil aga läbi kuulata 63 laulu. Ülevaatuse žüriisse kuulus läti muusikuid, üks leedu ja üks eesti muusik (allakirjutanu). Ka üleliidulise festivali komisjon Moskvast oli kohal.

Meeskooride 8 kohustusliku laulu seas oli ka G. Ernesaksa «Õhtu rannal». Loosimisel paluti minul loos tõmmata meeskooridele. Tuli G. Ernesaksa «Õhtu rannal». See sünnitas elevust ja üks läti kolleeg sõnas: «Vettik on Eesti huvide eest agaralt väljas!»

Kaheksa kohustusliku laulu õppimine ülevaatuseks oli tingitud sellest, et festivali lõppu oli planeeritud ka rahvakooride laulupidu. Nii koosnes laulupeo kava 24 hästi ettevalmistatud laulust. Kahjuks puudus aga selles kõigile kolmele kooriliigile ühiselt lauldav teos, mis laulupeole võimsa lõpu oleks andnud.

Võistluskontserdil läksid esimestena tulle kolm naiskoori — Riia «Dzintars» (juhataja Emants Cepitis), Riia Raadiotehase naiskoor (Janis Brants) ja Liepaja Pedagoogilise Instituudi naiskoor «Atblass» (juh. Karlis Kreicbergs).

Kuna olin juba eelmisel aastal Läti NSV Heliloojate Liidu pleenumil kõiki läti rahvakoore kuulnud, surus jällekuulamisel võrdlusmoment meie kooridega end tugevasti peale. Hoiatan aga kohe: alljärgnevas ma ei kavatse ega tohigi langetada mingeid kindlaid otsuseid, vaid avaldan oma muljeid ning arvamusi.

Kõik kolm läti naiskoori olid head. Nad tulid ka festivali laureaatideks ülalloetletud järjekorras. Kui aga nendele kolmele läti parimale naiskoorile vastu seada kolm meie parimat: haridustööliste naiskoor, TA naiskoor ja TRÜ naiskoor, siis minu arvates meie võidaksime, ja isegi «suurelt», kusjuures meil on ju tublisid naiskoore veelgi — TPI ja TPedI naiskoorid jt.

Järgmisena võistlesid kuus meeskoori: Riia «Dziedonis» (Imants Kokars), Riia «Tevzeme» (Haralds Mednis), Riia «Auseklis» (Gido Kokars), Riia kõrgemate koolide lõpetanute «Absolventi» (Pauls Kvelde), Riia Polütehnilise Instituudi meeskoor (Edgars Račevskis) ja Liepaja «Dziedonis» (Karlis Klucis). Kõik toredad võimekad koorid, igaühes 80—90 laulumeest. Ainult viimasena nimetatud koori häälematerjal oli eelmiste omast nõrgem, mis ei lubanud tal tõusta oma konkurentide kunstilise tasemeni.

Kui nüüd lätlastele vastu paneksime oma parima meeskonna: kõrgemate koolide lõpetanute Tartu meeskoori, Teaduste Akadeemia ja Tartu Tarbijate Kooperatiivi meeskoorid, Tartu ja Tallinna üliõpilasmeeskoorid, K. Türnpu nimelise meeskoori (RAM-i kui professionaalse jätaksime mängust välja), võime lätlastel sõbralikult kätt suruda, sest seis on siin minu arvates viigiline.

Lõpuks läks võistlustulle 12 segakoori. See on võimas laulumalev, läti koorilaulu uhkus, kelle kontserdikavadest võime leida selliseid vokaalsümfoonilisi suurteoseid nagu Mozarti ja Verdi reekviemid, Beethoveni IX sümfoonia finaal ja «Missa solemnis» Bachi «Johannes-Passion», Sviridovi «Pateetiline oratoorium» ja muidugi kõik läti heliloojate suurvormiteosed. Nendest kahetsetskümnest näisid väljapaistvamad olevat kaheksa. Ülejäänud neli olid oma häälemateriali poolest tagasihoidlikumad. Võidukad olid Riia «Daile» (Gido Kokars), Läti NSV Riikliku Ülikooli segakoor (Ausma Krakle), Ventspilsi «Livpene» (Elviira Salmina) ja «Kaiva» (Dzidra Klavina), Daugavpilsi «Daugava» (Stanislavs Broks), Riia kultuurimaja segakoor (Leonids Vigners), Jelgava õpetajate koor «Zemgale» (Imants Kokars) ja Rezekne «Ezerzeme» (Uldis Balodis).

Kõik need segakoorid olid heas vormis. Nais- ja meeshäälte suhe hea. Mehi oli küllaldaselt, hääled tüsedad. Sageli oli kuulda «raskeid» basse ja oktaviste. Naishääled silmapaistvalt head! Kooride üldine laul väga kõlarikas. Kui nendele segakooridele lisada veel kaks professionaalset segakoori, Riiklik Akadeemiline Koor (Daumants Gailis) ja Teodors Kalniņš nimeline Läti Raadio ja Televisiooni koor (Edgars Račevskis), siis saame täieliku pildi läti segakooride jõust.

Mis on meil sellele jõule vastu panna? Vabariiklik koorijuhtide segakoor on ju erakordne nähtus. Tallinna üliõpilassegakoor, kes tuli festivali kõrgeimaks laureaadiks, koosneb suures osas muusikakateedri üliõpilastest, tulevastest laulu- ja muusikaõpetajatest, pealegi on selle koosseis iga aastaga vahelduv. Need kaks on ka kõik, kes läti parimate segakooridega võistelda võiksid. Igatahes on tõsiasi see, et meie tavaliste isetegevuslike segakooride seas ei ole selliseid tippkoore nagu meeskooride või naiskooride osas. Meie paremad segakoorid on tavalise, keskmise tasemega, harilikult väheste ja nõrgavõitu meeshäältega, mis ei võimalda silmapaistvaid kunstilisi tulemusi.

Meil peaks tekkima või loodama üks tugevate võimetega segakoor mõne noore, energilise ja andeka dirigendi juhatusel, mis oleks nagu majakas, mille poole kõik teised koorid oma pilgud suunaksid ja kuhu poole nad püüaksid. Küsimust peaks arutatama, aga kes ja kus? Niisiis — segakooride alal lätlastega võistteldes oleksime sunnitud küll kaotuse vastu võtma.

•

Ülevaatusele järgnes rahvakooride laulupidu. Lauluväljak on kaunis mereäärses männimetsas. Oli pidulik rongkäik, koorid uhketes, rikkalikult ehitud rahvarõivais.

Oli mõnus kuulata head ühendkooride laulu, kus iga koor oli laulud meisterlikult selgeks õppinud. Ettekantud lauludest saavutasid erilise menu E. Graubinši «Oi õlleke, mu vennake», J. Ozolinši «Toomingas», V. Kaminskise «Daugava», M. Zarinši «Taizel mängib kuningat», E. Melngailise «Minevik» ja A. Kalninši «Hirmus kohus». Laulupeo lõpul tehti teatavaks festivali laureaadid, kellele mitmed käitised ja vabrikud olid välja pannud rikkalikult igasuguseid kingitusi, mis lõpuks ka kätte jagati. Miks meil seda tava ei ole?

•

Festivalil oli igal sammul tunda, et Lätis pööratakse suurt tähelepanu kooride elule ja tööle ning läti koorilaul, eriti segakoorilaul, käib võiduteed. Vaatamata andekatele dirigentidele ja rikkalikule kooriloomingule on edukaks tööks vaja veel organiseerivat, juhtivat, suunavat kätt. Kui küsisin konservatooriumi rektorilt professor Janis Ozolinšilt, et kes teil kõige selle taga seisab, kooride elu ja arengut juhib ning suunab, ja kes kõik rahalised kulud kannab, oli vastus lühike: **r a h v a l o o m i n g u m a j a!**

Läti kooridest, koorijuhtidest ja koorilauludest jäid mulle väga kirkad ja elurõõmsad muljed.

Tuudur Vettik

Laulupidude ja rahvakunstiõhtute korraldamisel on Balti liiduvabariikidel juba kauaaegsed traditsioonid. Traditsiooniks on kujunenud ka see, et kolme vabariigi üldlaulupeod ikka ühel ja samal ajal peetakse, mistõttu meie koorijuhid on saanud väga harva naabrite pidusid külastada.

Täiskasvanute laulupidude kõrval on kõigis kolmes liiduvabariigis hakatud korraldama ka koolinoorte laulu- ja tantsupidusid. Kuna siin, ajalist kokkulangemist pole olnud, oleme saanud ka üksteise pidustusi kuulamas-vaatamas käia. Möödunud nädalavahetusel jõlgiski üsna arvukas rühm meie vabariigi kollektiivijuhte ja laulupeo organiseerijaid Läti NSV koolinoorte laulu- ja tantsupidu Riias.

Üldplaanilt on laulupeod ja rahvakunstiõhtud võrdlemisi sarnased, detailidelt aga mitmeti erinevad, mistõttu iga maa laulupeol on siiski oma, teistest erinev nägu.

Lätlaste pidustused algasid n.-ö. laulusõjaga, mis oli ühtlasi koolinoorte kunstilise isetegevuse vabariikliku ülevaatuse finaaliks. Selles «sõjas» selgitati välja vabariigi parimad koorid, orkestrid ja rahvatantsurühmad.

Laulupeo esimeseks põhiürituseks oli rahvakunstiõhtu «Daugava» staadionil. Selle kava oli väga rikkalik mitmekesiste tantsude poolest. Rohkesti oli teiste rahvaste (sealhulgas ka eesti) tantse, neid esitati vastavate maade rahvarõivais, mille tõttu väljaku üldpilt oli märksa värvikam kui meie oma.

Samal ajal tuleb meie rahvakunstiõhtu lavastust pidada õnnestunumaks. Lätlastel esines vähe meil nii laialt kasutatavaid suuri lakoonilisi jooniseid lihtsa tantsulise liikumisega. Nende rahvatantsijad moodustasid küll mitmel korral suuri mustreid, kuid need püüti teha liiga keerulised, mistõttu üldpilt jäi ebaselgeks. Ka oli kogu rahvakunstiõhtu muusikaline kujundus ühekülgne. Põhiliselt saatis tantse sõjaväe puhkpilliorkester, ainult üksikute tantsude saatemuusika tuli helilindilt. Tantsude vahel puudus siduv tekst — need lihtsalt teadustati, mille järel kollektiivid asusid oma kohtadele väljakul. See aga tekitas õhtu kavas «tühje» kohti, kus väljakul ei toimunud midagi.

Rahvakunstiõhtu lõpul oli ülevaatuse võitnud kollektiivide autasustamine ning kõikide osavõtjate defilee. Sellele järanesid omaette osana kutsekoolide õpilaste massvõimlemise ettekanded, mis jätsid võimsa ja hoarava mulje, kuid polnud minaisuguses seoses eelnenud rahvakunstiõhtuga.

Kokkuvõttes võib märkida, et lätlaste tantsude valik oli meie omast mitmekesisem, õhtu üldine ülesehitus ja kogu lavastus aga oli meil lähimõeldum ja huvitavam.

Pühapäeva hommikul oli laulupeost osavõtjate rongkäik. Kuna lauluväljak on südalinnast kaugel, marsiti rongkäiguna vaid Pioneeride Palee juurest Lenini ausamba juurde (umbes poolteist kilomeetrit). Rongkäigust võtsid osa kõik kollektiivid peale orkestrite, kes olid paigutatud suuremate rühmade kaupa rongkäigu marsruudile kus nad marsse mänaisid. Rohkesti oli lauljatel ja tantsijatel käes lilli, tammevanikuid ja pärgi.

Kella viieks koguneti koorid laululavale. Lätlased püüdsid peo ajal koore laval võimalikult vähe vahetada. Nii olid kava esimeses pooles lava ülemises osas poistekoorid ja nende ees lastekoorid, teises osas üldhariduslike koolide segakoorid üleval, naiskoorid keskel ja kutsekoolide segakoorid all. Kuigi lava üldpilt oli seetõttu hea, kahandas selline asetus tunduvalt üksikute kooriliikide esinemistaset.

Saateorkestrina oli ka siin rakendatud sõjaväe puhkpilliorkestrit. Üldiselt kõlasid saateta laulud paremini kui saatega (nagu meilgi).

Laulupeo kava oli koostatud võrdlemisi lihtsatest lauludest. Eesti lauludest oli kavas M. Härma «Pulmalust» naiskooridele. Laule juhatasid Läti laulupidude kauaaegsed üldjuhid Leonids Vigners, Janis Ozolinš ja Janis Duminš. Kutsekoolide segakoore juhatas Gido Kokars.

Laulupeo lõpul esinesid veel kutsekoolide rahvatantsurühmad suure tantsulavastusega, millele järgnes Aleksandrovi «Me kodumaa, sa kasva, õitse» ühendkooridelt. Ka siin oli parimate kooride autasustamise tseremoonia.

Üldiselt olid läti noored lauljad ise väga aktiivsed pidulised. Väga soojalt tervitati üldjuhte. Loendamatul arvul jagati neile tammepärgi ja lillesülemeid.

Aksel Pajupuu

ENN VOLMERE «Linnamotiiv Otepäält» (õli, 1967)

Ümberkujunevas järgus

Analoogiliselt teiste ülevaatenäitustega on üldmulje ka Tartu kunstnike näitusest küllaltki rahutu ja kirju. Siin esinevad õigе erinevate ja isegi vastandlike loominguliste taotlustega kunstnikud. Suure osa kunstnike looming paistab olevat ümberkujunemise järgus. Vahel on see muutumine nii põhjalik, et aastate jooksul tuttavaks saanud kunstniku töid ei tunne esimesel pilgul äragi. On ilmne, et 60-ndate aastate teise poole kunst kujuneb esimese poole omast tunduvalt erinevaks ning praegu käib intensiivne käärimisprotsess. Millised iseloomulikud piirjooned sellest välja selguvad, on veel vara ennustada. Kuid mõned aastad tagasi väljakujunenud Tartu kunstnike koolkonna ühtsest mõistest, mis puudutas eriti maali, on praegu juba raske rääkida. Näiteks K. Põllu dekoratiivsetel op-kunsti põhimõtetel loodud töid E. Kitse nõtkelt liikuvate kujundite ja tundliku värvikäsitlusega maalidega kõrvutades ning pannes sinna kõrvale veel I. Malini teoreetiliste mõttekäikude ja suurte selgete vormidega kompositsioonid, on juba kas või ainult nimetatud kolmele kunstnikule raske leida ühist kunstilist nimetajat. Sääraseid loomingulisi kontraste võiks näituselt tuua rohkemgi. Väljapaneku kirjut üldmuljet tugevdab ka asjaolu, et paljudel kunstnikel on praegu väljas juhuslikuma laadiga teosed, kuna peamised loomingulised pingutused ja suuremad tööd kavatsetakse ju esitada sügisesel juubelinäitusel.

Üks oma arengujoont stabiilsemalt jätkavaid maalijaid Tartu kunstnike kirevas peres on E. Allsalu, kellelt pärinevad ka selle näituse kõige ulatuslikumad kompositsioonimaalid. Nagu varasematelgi aastatel, on teda ka seekord köitnud peamiselt ehitava linna ja töö teema. Üksikutele kujunditele, nagu näiteks kraana, monument, hammasratas, on kunstnik andnud mõnevõrra sümboolse tähenduse. Kõige väljendusrikkamalt pääseb see mõjule vahest kompositsioonis «Punane kraana». Üldiselt kipub neis töödes siiski veidi puudu jääma väljenduse intensiivsusest ja paindlikkusest, ning suurele formaadile vaatamata mõjuvad nad pigem kavandite kui päris lõpuni arendatud kompositsioonidena. Maalilisest küljest on Allsalu töödest kõige elavam «Tütarlaps».

Kompositsioonimaal on hakanud viimasel ajal järjest olulisemat kohta omandama ka V. Pirgi loomingus. Tema lähteprintsiip on sealjuures üsna dekoratiivne, isegi veidi natüürmordilik. Teoste ülesehitus on läbi viidud hea rütmi- ja ruumitundega, formaadid ei ole suured, kuid selle eest on kogu pildipind oskuslikult ära kasutatud. V. Pirgi kui figuraalse kompositsiooni looja tugevaid külgi demonstreerib eriti ilmekalt maal «Raudtee remontijad». Kompositsioonimaaliga ja dekoratiivsete töödega katsetab ka A. Lokk. Hoogsate ja värvikate lõuendite puhul kipub tema juures siiski segama natuke liialt mehaaniline ülesehitus.

Üldiselt pole kindla temaatilise suunitlusega kompositsioon olnud Tartu kunstinäitustel peaaegu kunagi valdav žanr ja selles osas ei moodusta kõnesolev näitus erandit. Küll aga on inimene üsna mitmekülgset kujutamist leidnud portree kaudu. Üks omapärasemaid töid on siin I. Malini «Dekoraator Liina Pihlaku portree». Kunstnik püüab anda tükikese fantaasiaküllasest ja võimalusterohkest teatrimaailmast, mille osalisena ta oma modelli käsitleb. Nagu mitmetel varasematel portreedel, on I. Malinile inimene, tema elukutse ning sellest mõjutatud vaimne maailm lahutamatud. Koos inimese endaga püüab kunstnik enamasti anda midagi ka tema iseloomulikust keskkonnast. Oma väljenduslaadilt areneb I. Malini looming kunstiliste kujundite ekspressiivse ereduse poole, kus suur tähtsus on värvi intensiivsel mõjul. Rohkem kui portrees ilmneb viimane just lõuendites «Genees» ja «Vein».

Mõningase vaheaja järel esineb portreega L. Vallimäe-Mark. Tema väikeseformaadiline ja pehmetes värvitoonides L. Israeli portree on õige tundetihedalt edasi antud. Vastandina Malinile on L. Vallimäe-Mark fooni ja aksessuaaride valikuga napp. Modelli karakter on tabatud nüansside tähelepaneliku valikuga. Modelli rahulikult frontaalselt seisvana kujutades on kunstnik portreteeritava hoiakus ja ilmes tabanud palju isikupärast, ainult temale omast.

Vähem karakterist lähtuvad ja rohkem maalilisele nägemismuljele rajanevad on L. Kits-Mäe portreed. Nad ei tõmba endale silmatorkavalt tähelepanu, kuid neis avaldub tunde- ja teostusküpsus. Nagu suur osa Tartu maalijatest on ka L. Kits-Mägi loobumas peenekirjaliselt läbimaalitud pinnast ja valgusrefleksidе tugevast rõhutamisest. Sellele eelistab ta kompaktsemat värvi ja vormi edasiandmist.

Omas laadis küllaltki tervikliku lahendusega on G. Raua naisportreed, ehkki nende puhul sooviks näha pisut kargemat maalilist käsitluslaadi. Oma varasemate portreede laadi jätkab samuti E. Aiki ja viib seekord värvi mõju veelgi agressiivsemate kontrastideni välja. Konkreetne inimkuju peaaegu juba kaob ning jääb peamiselt värvielamus ja selle kaudu antud portree karakteristika. Väljakujunenud suunas

(Järg 7. lk.)

LAULAB JA TANTSIB NOORUS

Nüüd on see kätte jõudnud. Tartu üliõpilaslaulupidu on toonud ülikoolilinna lisaks omadele veel 4000 üliõpilast. Neid saabus eile ja tuleb veel tänagi busside ja rongidega Lätist ja Leedust, Valgevenest ja Ukrainast, Leningradist ja Karjalast. Kõige pikem teekond tuli ette võtta meie sõpradel Armeeniast. Täna varahommikul algasid Tähtvere lauluväljakul proovid, kus sulatatakse kokku laulud üheksas keeles, seatakse tantsumurule mitmete maade tantsud, pannakse kõlama pillilood.

Pidu ise algab homme. Kell 14.30 hakkab «Vanemuise» eest liikuma laulupeoliste rongkäik. Tartu kõrgemate õppeasutuste — Eesti Põllumajanduse Akadeemia ja Riikliku Ülikooli ees peatutakse tervituslauluks. Kell 16 algab lauluväljakul laulupeo kontsert, kell 21 rahvakunstiõhtu.

Peo teine päev algab külaliskollektiivide kontserdiga Elva lauluväljakul, õhtul kl. 19 aga kõlavad juubeliaastale pühendatud laulupeo laulud taas Tartus pidulikul lõppkontserdil. Nooruse peo lõpetab laulupeoliste teine rongkäik — seekord tõrvikutega — läbi pühapäevaõhtuse Tartu.

Miks Kuusalus pidutseti

Kuusalus peeti pühapäeval pidu ja hoopiski mitte tavalist sai täis sada aastat paikkonna muusikaelu.

Kuusalu kant on alati olnud lauludemaa. Rikka ja väärtusliku saagi viisid siit kaasa omaaegsed rahvalaulukogujad. Mis ime siis, kui ühel ja samal, 1867. aastal pandi alus segakooridele Hirvlis, Kiius, Valklas ja meeskoorile Kuusalus. Ainsana Harjumaalt käis viimane isegi 1869. a. laulupeol Tartus. Ja sellest sai omakorda tõuget järgmine samm. Kahala küla talupoeg Jakob Priimann kuulnud laulupeol esmakordselt puhkpilliorkestri mängu ja ta oma mälestusi mööda käinud see tal «kohe kerest läbi». Mis muud, kui asuda orkestri loomisele kodukohaski. Aga või see lihtne oli. Nelja pilli muretsemiseks kulutas mees isegi 60 rubla oma emalt saadud pärandusest. Puhuma hakkasid üks köster, üks koolmeister ja kaks talumeest. Vaeva nähti rängalt, sest «noodid olid väga kribulised», nende lugemine raske ja pillidele ei saadud kuidagi häält sisse. Eks mindi siis õppima Loobule kooliõpetaja Bergmanni juurde. Teadagi, käia tuli peamiselt jala. Oma esimese loo puhus orkester avalikkusele siiski juba 1870. aasta viimase päeva õhtul Kuusalu kiriku tornist.

Siit edasi jäid laul ja pillimuusika Kuusalust lahutamatuks. Oli ühe või teise kollektiivi suure tõusu, oli mõõna perioode, päris niisugust aega, kus kõik oleks soikunud, pole olnudki. Mitmekülgsus ja hulkade muusikaarmastus on teinud võimalikuks kohalike laulupidude traditsiooni juba alates 1926. aastast. Seekordne oli arvult viies.

Olevik saalis sellel päikeselisel päeval peo ootuses jalgsi ja autodega lauluväljaku ning kultuurimaja vahet, astus vahelduseks sööklasse keha kinnitama, lipsas sisse uute mitmekorruseliste elamute ustest, puhkas jalgu muruplatsi-äärseil pinkidel, seljas eslemasid meenutavad rahvariided, vormiülikonnad kaasaegse moeloomingu peaaegu mini-seelikud. Suuri pille sõidutati autokastis.

Minevik vaatas kodu-uurijate valmistatud näitusestendidelt. Kolm habemikku taati, pasunad kaenlas, viksid noorikud ja tõsised mehed istumas tähtsailmelise koorijuhi ümber, esimesed noodid, need kole kribulised, kavad, märgid, üks vesuehtne mollpill, pilte hilisemast seltside tegevusest ja lõpuks hoopis lähedasest minevikust, tänagi rivis olevaist lauljaist-mängijaist. Huviga uudistati ka omaaegsete töö- ja tarberiistade väljapanekuid ning pilte vanast Kuusalust: üksikuist majakestest suurte mändide all. Võrdluseks polnud näitusematerjale vaja (kuigi ka neid oli esitatud), remonditehase linnamoodi ümbrus ja Kuusalu kuulsa kolhoosi valdused kõnelesid selgemast selget keelt.

Tavakohane värvirõõmus rongkäik, millele toone juurde andsid külalislauljad-tantsijad Riia rajoonist, viis pidupere metsalagendikule põlise tamme alla, kus pärast E. Vaherma päevakohast sõnavõttu hakkas kõlama nais-, mees-, sega- ja poistekoorl laul ning puhkpillimuusika. Kava sidusid vahetekstid ning täiendasid lauluansamblid, laste tantsurühma ettekanded, lätlaste temperamendikas laul ja tants. Oma võdele oli abi tulnud veel Kolgast ja Kõnnust, «Nõukogude Armee» kolhoosist ja Loksalt.

Elevad hetked olid, kui rajooni täitevkomitee esimees E. Jaama andis üle Kultuuriministeeriumi aukirjad Alice Lusikule ja Asta Maurusele ning aktiivsele kodu-uurijale August Rannikule ja rajooni täitevkomitee ning Kuusalu kultuurimaja autasustamised mitmetele praegustele aktiivsetele isetegevuslastele ja veteranidele.

Hiljem loitis veel kaua laulurahva sõpruslõke ning pasunameeste saatel põrutas ühtevõitsi tantsujaloa nii vana kui noor. Pidu mis pidu. Millega veel paremini mälestada mehi, kes ajastu raskusi trotsides astusid esimesed julged sammud!

H. Ernesaks

Muusikafestival Varnas

Varnas (Bulgaaria) algas rahvusvaheline muusikafestival «Varna suvi 1967». Suure Oktoobri 50. aastapäevale pühendatud festival kestab 22. juulini. Sellest võtavad osa Bulgaaria, Nõukogude Liit, Saksa DV, Rumeenia ja teised maad.

Russe Rahvaooperi kollektiiv esitas festivalil Tihhon Hrennikovi ooperi «Ema».

Ümber-kujunevas järgus

(Algus 6. lk.)

jätkab portree alal edasiminekut ka E. Polli.

Traditsioonilist maastiku- ja lillemaali on sedapuhku eelnevatest näitustest mõnevõrra vähem. Püsival küpsel tasemel esitab Lõuna-Eesti maastikke J. Uiga. Eelmistele töödele sugulaslikke, puhastes värvides sillerdavaid suvemaastikke on samuti E. Aikilt. Nendes peituv elamus on niivõrd intensiivne, et ka korduval kujul säilitavad E. Aiki tööd värskuse ja väljendusjõu. Meeleolu siiruse ja lihtsusega jäävad meelde L. Israeli lilledega natüürmortidid. Nad on lähedased tema varasematele sellelaadsetele töödele, kuid näivad olevat muutunud veelgi viimistletumaks, värvivahekordadelt väljapeetumaks. Ka seekord domineerib neis varajaste kevadlillede delikaatne võlu. Hästi väljapeetud sumbelt pehmetes värvivahekordades lillemaali ja maastikku esitab ka M. Arrak. Väikeseid ilmekaid linnavaateid on väljas R. Sepalt ja I. Anton-Agult. Industriaalsemast aspektist esitab sama ala Kohtla-Järve motiiviga E. Arrak. Rahulike õuenurkadega linnamotiivid, tagasihoidlikud natüürmordid, maalilise võlu seisukohast nähtud maastikud lejavad korduvalt käsitlemist akvarellivälja-panekute hulgas, millest ilmekamad on vahest A. Simsoni ja E. Maaseri tööd.

Üllatuse valmistas seni rohkelt maastikku ja lillemaali viljelnud A. Vardi. Tema õrnakoloriidilised, tundliku valguskäsitlusega maalid on märgatavalt geometriseerunud, rütmilt ja koloriidilt pingsamaks muutunud. Neis on värv jäänud endiselt peamiseks väljenduslikuks teguriks. On tunda, et A. Vardi puhul on tegemist kunstnikuga, kes õisna põhjalikult tunnetab värvi kandejõudu. Vaadates samas kõrval L. Makarova «Kevadet» ja teisi töid, mis on samuti rajatud värvimõjule ja isegi tugevdatumal ning intensiivsemal kujul, saab eriti selgeks, kuivõrd paindlikult ja kindlalt valitseb Vardi värvi.

E. Kits läheb edasi oma personaalnäitusel valitsenud suunas, esitades enam-vähem samas laadis, kuid väiksemas formaadis teoseid. Endiselt köidab neis rütmi teravmeelsus, liikumisilu, värvi delikaatsus.

Sisemise pinge ja dünaamika suunas on kulgenud ka E. Volmere areng. Rabeda faktuuriga lõuendile kantud mustjad toonid kõrvuti erksamate värvilaikudega saavutavad kunstniku natüürmortides ja maastikes küllaltki ilmeka maalilise mõju ja elamuse ekspressiivsuse.

Maastiku ja natüürmordi areng Tartu näitustel kinnitab üldjoontes seda, et rahulikult passiivne, idüllilist elamust otsiv loodusevaatlus, mis rajanes puhtalt visuaalsele nägemismuljele, on ennast suurel määral ammendanud. Aasta-aastalt on hakanud ilmnema ikka rohkem katseid, kus maalija või graafik taotleb oma loodusekäsituses võimalust selle näiliselt rahuliku kesta taha tungimiseks. Looduse elemente püütakse anda uues seoses ja rütmitundes. Uute looduskogemuste väljendamiseks kasutatakse vahel teadusest, eriti loodusteadusest laenatud kujundeid ning struktuure. Neid võimalusi katsetab I. Malin näiteks töös «Genees».

LINDA KITS-MÄGI «Anne» (tempera, 1967)

Bioloogiliste struktuurielementide kunstilist aspekti püüab rakendada natüürmortides ka V. Janov. Impressionistlikule nägemismuljele rajatud ruumitunnet püütakse mõnikord «revideerida», esemetele antakse eelkõige tagasi nende materiaalne kompaktsus, valguses hajuvate esemete asemele on tulnud kindlate piirjoontega esemed ruumis. Sellelaadset esemete ja ruumi vahekorda on püüdnud edasi anda näiteks S. Jõgever, samuti V. Pirk. Kuna paljud sellised uued tendentsid on alles võrsumise staadiumis, siis on praegu muidugi raske otsustada, millega nad õieti meie kunsti rikastada võivad, kuid potentsiaalseid võimalusi neis kahtlemata peitub.

Maalist traditsioonikindlam on näituse väikesearvuline skulptuuriväljapanek. Esimesena äratab siin tähelepanu J. Paberiti suurem figuraalne kompositsioon «Vabanemine surmalaagrist». Töö meenutab ühtlasi, et Tartu kunstnike osatähtsus meie monumentaalskulptuuri ja figuuriplastika arengus näib viimasel ajal tõusnud olevat. J. Paberit on osanud käsitleda dramaatilist stseeni hea tasakaalutunde ja mõõdukusega. Näib, et töö autor on praegu ennast loomisjärgus leidnud. Samal ajal esinevad teised skulptorid tunduvalt väiksema ulatusega teostega. R. Timotheuselt on väljas mitmed asjalikult läbitöötatud portreed, E. Taniloo näitab suurel määral graniitmaterjali võlude rajatud «Kivist maski». Kui siia lisada O. Ehelaiu dekoratiivse kallakuga töö «Uni» (samuti graniidis), ongi skulptuuriväljapanek enam-vähem ammendatud.

Tarbekunsti osas, mis samuti pole eriti ulatuslik, on pearõhk nahkehistööl ja keraamikal. Nahas annavad tooni M. Kuke elava, lopsaka ornamendiga esemed ning E. Valk-Falgi maalilised ja erineva faktuurikäsitlusega tööd. Värskus ja võlu ei puudu samuti E. Raendi nahatöödel. On tunda, et Tartu nahakunstnikel on küllaltki loomingulist ettevõtlikkust ja püüet seda mõnevõrra kitsapiiriliste võimalustega ala kõigiti rikastada.

Keraamikas võib märkida E. Ole iseseisva loomingulise joone jätkumist. Ta eelistab endiselt sujuvate ümarvormidega anumaid, mis kohati moodustavad üsna meeldiva kontrasti meie keraamikas ühesuunaliselt domineerima hakanud kallakule rõhutada materjali robustsust ja esemete järske silindrilisi või kuubilisi vorme. Tartu keraamikal näib üldse olevat kalduvus delikaatse maitse suunas, mida kinnitab samuti A. Miguli peenelt graafilise dekoori kasutamine ning A. Varjuni glasuurid.

On raske öelda, millised loomingulised taotlused näitusel domineerivad. Paljude eriilmeliste teoste olemasolu annab aga tunnistust teatavast loomingulisest elevusest. Mõningate eelnevate näituste küpsemale ja terviklikumale tasemele vaatamata paistavad tänavustes väljapanekutes silma suurem loomistarve ja tööröök. Nähtu põhjal võib huviga oodata Tartu kunstnike loomingulselt värsket esinemist sügisesel juubelinäitusel

Evi Pihlak

LUGEJA TRIBUUN

Huvitav, kas nende tänavasiltidega on soovitud «austust» avaldada eesti keelele või nendele inimestele, kelle nimed on antud meie linna tänavatele.

Kes vastutab seesuguste keelevääna-miste eest? Sooviks, et see inimene vastaks Teie ajalehe veergudel järgmisele küsimusele: mida kavatsetakse Kohtla-Järve linnas ette võtta, et niisuguseid keelevääna-misi tulevikus enam ei esineks? Silma riivavaid silte ja loosungeid on meil piisavalt.

A. Adelbert,
trusti «Eesti Põlevkivi»
van.-insener

Avati vabariiklik fotonäitus

5. juulil avati Tallinnas Politharidusmaja ruumides vabariiklik fotonäitus. Välja on pandud 250 tööd 92 autorilt. Ilmub album-kataloog 47 reproduktsiooniga. Näitus jääb avatuks augustikuuni.

KIUBI JA KAASAEG

Kas kuningas on alasti?

(Üks minoorne mõttekimp optimistliku alatooniga)

Kui teatrid kinni panna, on kaotusel üpris konkreetne nimi ning tühi koht selgelt tajutav. Teha sama klubide ja kultuurimajadega — karta on, et üldine leinaseisak kukub läbi.

Hoidku, allakirjutanu ei taha sugugi diskussioonialustele asutustele hingekella lüüa, vaid on täiesti päri niisuguste mõistetega nagu kasvuraskused ja taassünd. Ent kolmas, end pealesuruv sõna — kaasaeg — sunnib vägisi teravusi ütlema ning meie ühisesse kapsaaeda kive pilduma.

Niisiis — meie tegude aktivat ja passivat on ülim aeg traditsiooniliste hindamisaluste asemel just ajakaaluga vaagima hakata. Kas või selleks, et ühiskondlik arvamus leiaks autoriteetse, veel parem — teadusliku põhjenduse, miks sõklaid kuidagi teradeks ei sobi nimetada. Samuti ei pruugi siis kellelgi karta, et ta esimesena mängureegleid rikub, väites: kuningas on alasti.

Ülalöeldu kipub kohmakaks vihjeks mõtteloidusele. Ja kas passibki nii üleskiidetud töökusega rahvust kui meie, eestlased, teolaiskuses süüdistada? Aga kui tegu teinekord tõepoolest sõnast pisut kaugemale maha jääb? Umbes nii, et lapsel on juba pool aastat A selge ning niisama kaua on pere avaldanud üksmeelset veendumust, et järgmisena tasuks B käsile võtta ...

Ennevanasti oli tootmispinnaks seltsimaja ning tootjaks — rahvamees. Toodangu nomenklatuur oli küllalt kesine, aga see-eest ka omahind madal. Eks mine nüüd püüdma nende lavajantide, äratuslaulude, pritsimarsside ja buffetiga simmanite kasutegurit, kuid läbi laulupidude (pluss haarded ida ja lääne kullasalvedesse) sai eestlane lõpuks siiski puu otsast alla.

Vahepeal sai seltsimajast rahvamaja ning tollestsamast omakorda kultuurimaja. Palgalised kultuuritöötajad (mitmeid neist kiidetakse kohapeal tõelisteks rahvameesteks) asusid tootmist reorganiseerima.

Seda entusiasmi küll! Kui tootmispinnad ja tootlikud jõud arenesid edasi pisitasa ja omasoodu, siis toodangu nomenklatuurne plaan lendas juba tükk aega enne Laikat ja Gagarinit kosmosesse. Ja alles nüüd üritame hoolega gravitatsiooniseadusi õppida.

Kui hirmus targad me, kultuuritöötajad, küll oleme! Planeerime õppusi agronoomidele ja traktoristidele, aitame tehastes tööviljakust tõsta ja pinke moderniseerida, jagame eesrindlastele sissetöötatud käibekõnesid ja vahel ka lilli, teeme loodritest lorilaule ning poeakendele pilte. Võitleme edukalt naistehaiguste, alkoholi kuritarvitamise ning tulekahjudega. Oleme vaderid ja matuste organisaatorid. Ainult meie teame, millised meetodid on tänapäeval kõige efektiivsemad sise- ja välispoliitilises, pedagoogilises ja ateistlikus propagandas. Teaduse uuemad saavutused, kirjandus, kunst, kino — kõik see läheb meie käes nagu lepase reega. Eks ju?

Kultuuritöötaja käitub apla lapsena, kes püüab jäätisekohvikus kogu menüü läbi maiustada. Ainult et laps saab hiljem tõrelda, kultuuritöötaja aga kiita. Muidugi, kui ta pole unustanud plaanimenüüsse linnukesi märkida.

Nii et — rabeleme. Rügame päevad ööpäevadeks, abikaasad vihaseks ja elu mitut moodi raskeks. Annaks ometi keegi nõu, kuidas mõistlikumalt tööd teha! Hüüaks kas või mõne kultuuritöö alal tuliuue ja hulljulge mõttegi. Näiteks — pigem vähem, aga paremini!

Peres räägitakse juba ammu, et järgmisena tasuks lapsel C-täht käsile võtta. Aga tegu sõrgib mõttel ja sõnal sabas.

Carl Robert Jakobsonist saaks kõige rahutum kadunu, kui ta kuuleks, milline rikkalik relvaladu on tänapäeva kultuuritöötajal. Temaatilised õhtud, elavad ajalehed ja ajakirjad, kohtumisõhtud, küsimuste-vastuste õhtud, vestlusringid, diskussiooniklubid — üritustepäeviku lahkel kaasabil oleks andnud kolmest isamaakõnest vähemalt kolmkümmend välja pigistada. Eriti kui praegust kurssi jätkata ning uusi vorme sama jonnakalt edasi otsida. Tõelised leiud tulevad harilikult ootamatult. Äkki avastame meiegi ühel heal päeval, et igal vormil on ka oma spetsiifika ning selle rakendamiseks kuluks pisut sisu ülegi aru pidada.

Sisu ja vorm ühtekokku andvatki selle meie töö produkti, millest on harva avalikult kuulda, läks ta katlasse või korstnasse. Kena tunne on küll inimestele kasulik olla ning neile ajastu tegu ja nägu pakkuda. Kui sind aga kiputakse ületihti lohutama, et su töö on juba kord säärane, mida rublaga mõõta ei anna, pead paratamatult leidma mõne maise arvepidamisviisi, et jõuda ausalt selgusele — kumb siis kumba õieti ei väärі — kas sina oma palka või palk sind.

Arvepidamise juurde võiks muidugi ajada hulk tarka juttu tagasisideme uurimisest ja ankeetidest publiku hulgas ja üldse sotsioloogia tohutust kasulikkusest kultuuritöös. Kuid kolleegid-praktikud annaksid mulle kohe kärme vastulöögi: informatsiooni koguda, analüüsida, süstematiseerida — see kõik on väga tore. Ainult et töö ise jääb siis tegemata. Ja huvitav, mida on selles tükis korda saatnud vabariigi metoodikud?

Kui orav ei taha rattast välja tulla, on ta laisk orav. Ja A jääb A-ks, keeruta teda näppude vahel või sada aastat.

Oh inimlikku harjumist! Näe, rahvas arvab mitmel pool ikka veel, et kultuuriasutuses muud ei tehtagi kui neljaharulist isetegevust (pilli- ja näitemäng, laul, rahvatants), peetakse simmaneid ja üldsõnalisi kõnesid.

Aga äkki on rahval õigus nõnda mõelda? Äkki on selleks mõni põhjus? Või äkki ta ei hooligi meie pikkadest ja kirevatest tööplaanidest, vaid näeb meie tööpõldu just sellessamas kui sada aastat tagasi? Sest kui kõik kultuurimajad sulgeda ... Jah, kes meid kindlasti taga leinaksid, kellele me praegu asendamatud oleme, on isetegevuslased ja tantsupublik. On ju nemad need valitud, kes saavad meie majades iseendast ja teistest aktiivselt rõõmu tunda. Muu, mida pakume, mõjub hulltihti nagu uinuti magajale. Seda enam, kui mujal sama kaupa hoopis kvaliteetsemalt valmistatakse ning paslikumalt kätte toimetatakse. Kuidas oleme harjunud sõitlema raadiot, televisiooni, ajakirjandust! Ent hoolimata pidevatest ponnistustest pole me neid karvavõrragi asendada suutnud. Küll aga võiks vastupidiseid näiteid tuua.

Vahest polegi halb, kui iga kingsepp jääb oma liistude juurde? Rahvas nõuab eelkõige head tööd, töö aga ootab vilunud kätt ja annet. Tükk tööd on seegi, et õiged liistud leida, sest inimesed, kellel B on selge, ootavad, et kultuuriasutus hakkaks neile C-d õpetama.

Ehk saab siis julgesti rääkida ka asendamatusest ja vajalikkusest ning hingekella jutu hoopis katki jätta.

Ja kultuuritöötajal tasuks rohkem rahvameest (või -naine) olla. Selline, kelle teod ja mõtted lähevad täissaalidele ning mõjuvad veel aastakümneid hiljemgi. Olgu siis omahind kõrge või madal. Heaks asjaks pole südamestki kahju, rääkimata rahast.

Siis võib aktival kaalu olla isegi nii range kohtuniku käes nagu meie aeg. Kui endalt ikka ja jälle küsida: kas kuningas pole mitte alasti?

Ivo Ploom

Kunstiline kasvatus koolis

(Algus 1. lk.)

mistamist, siis vajab olukord kindlasti parandamist.

Eestikeelsetest **õpikutest ja metoodilisest kirjandusest** on puudus. Ilmumisel on küll rida õpikuid, käsiraamatuid, reproduktsioonide mappe. Kahjuks ei ilmu need kirjastuse koormatuse tõttu plaanipäraselt. Tuleks pöörata tunduvalt enam tähelepanu laste kunsti käsitlemisele perioodikas. Tarvis oleks hakata välja andma üleliidulist kunstilise kasvatuse ajakirja ja meie vabariigis vähemalt vastavat almanahhi. Tuleks välja anda tunduvalt enam kunsti ja üksikuid tehnikaid populariseerivaid brošüüre ning tellida rohkem ka teiste maade spetsiaalset kirjandust.

Kunstiküsimusi populariseerivate **televisioonisaadete** arv peaks olema tunduvalt suurem, kuna teiste alade tutvustamiseks saab kasutada ka raadiot. Kunstilise kasvatuse juures on aga hädavajalik teleekraan. Möödunud aastal alustas tööd **telekool**, mille saateid 1—2 korda kuus saame kasutada kunstiliseks kasvatuseks. Siiani on see piirdunud peamiselt õppefilmide demonstreerimisega. Kuna heade kunstilise kasvatuse alaste õppefilmide arv on väga piiratud, tahaks näha siin palju enam kombineeritud otseülekandeid ja stuudiosaateid. **Õppefilmide** kvaliteedi tõstmiseks tuleks korraldada üleliidulisi ja rahvusvahelisi konkursse.

Väga vähe on seni kasutatud võimalusi tutvuda kunstilise kasvatuse olukorraga teistes liiduvabariikides ja välismaal. Möödunud aasta augustikuul võtsid mõningad meie vabariigi kunstilise kasvatuse õpetajad esmakordselt osa INSEA*) 18. ülemaailmsest kongressist Prahas. Esineti ettekandega meie temaatilis-loomingulisest meetodist ja kunstilise kasvatuse klassivälisest süsteemist, mis sai seal positiivse hinnangu. Tihedad sidemed on meie kunstilise kasvatuse õpetajatel kolleegidega Leedu NSV-st, Vene NFSV-st, Saksa DV-st, Inglismaalt jm.

Laste kunsti propageerimiseks korraldab Vabariiklik Õpetajate Täiendusinstituut õpilastööde paremiku rändnäitusi rajoonides. Koos Haridusministeeriumiga aga viiakse läbi iga 2—3 aasta järel ülevabariigilisi näitusi, kus eksponeeritakse rajoonide kohalike näituste paremik. Paremad tööd auhinnatakse ja osa neist saadetakse teiste liiduvabariikide ja välismaa näitustele. Tänu meie kogenud kunstipedagoogidele-entusiastidele said meie lapsed möödunud aastal esimesi preemiaid ja medaleid rahvusvahelistelt näitustelt Moskvas, Jaapanis, Tšehhoslovakkias, Rumeenias, Ameerika Ühendriikides jm.

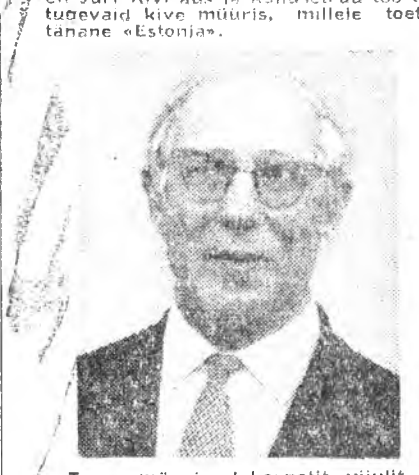
Kunstilises kasvatuses meie vabariigis on suurimaks puuduseks, et meil pole **laste kunsti alalist näitust** (muuseumi). Vabariiklikul Õpetajate Täiendusinstituudil selleks ruume ei ole ja pole lootust nende saamiseks. Möödunud aastal korraldas VÕT siiski ajutistes ruumides vastava näituse, mida omad ja väliskülalised võtsid väga soojalt vastu.

Kunstilise kasvatuse õpetajate ühist tööd takistab koolide kuulumine väga erinevatesse süsteemidesse. Tuleks luua vabariiklik kunstilise kasvatuse õpetajate organisatsioon või keskus, kes aitaks neid paremini liita ühiseks kollektiiviks.

*) International Society for Education through Art (Kunstilise Kasvatuse Rahvusvaheline Ühing). Allub otseselt UNESCO-le.

— 70 —

Kui Jüri Kivi pärast Tartu Kõrgema Muusikakooli lõpetamist asus «Estonia» orkestris tromboonimängijana tööle, kirjutati aastanumbriks 1923. Nüüd, oma 70. sünnipäeval (10. juulil) võib ta rahuldustundega tagasi vaadata 44 aastat kestnud pingelisele teatritööle. Ja kuigi tavaliselt pillimeeste nimesid ei kirjutata suurte tähtedega teatriajaloo lehekülgedele, on Jüri Kivi aus ja kohusetruu töö üks tugevaid kive müüris, millele toetub tänane «Estonia».

Ta on mänginud kornetit, viiulit, tenorit ja võib-olla teisigi pille mitmesugustes orkestrites. Tagasihoidliku inimesena ei armasta ta enesest ja oma tööst rääkida. Ja nii ei olegi nagu sõandanud küsida, miks just trombоon on see pill, mis nüüd pool sajandit on talle lahutamatuks kaaslaseks olnud.

1960. a. läks Jüri Kivi pensionile, kuid sellega ei lõppenud veel tema töö «Estonias». Trombooni ta küll enam ei mängi, kuid hoolitseb nüüd selle eest, et teised saaksid mängida — paneb noodid ja puldid, partituurid ja taktikepid kohale, võib valaduse korral harfi või kontrabassi häälde panna, või asendada ootamatult haigestunud kolleegi-trombonisti.

Õhtuti aga tekib siiski tahtmine veidi pilli mängida. Nii ta lähebki kaks korda nädalas J. Tombi nim. Kultuuripalee sümfooniaorkestri harjutusele. Pillimehe veri on rahutu.

Aga võib-olla see rahutus ja töötõõm ongi pikaealisuse alus?

Jätkugu Sulle siis seda ja teist veel paljudeks aastateks!

Peeter Hunt

Ungari tsirkuse etendused

«Kalevi» spordihallis lähevad täissaalile Oma kunsti demonstreerivad žonglöörid, ekstsentrikud, akrobaadid, köietantsija velofiguristid, ekvilibristid, samuti dresseeritud šimpansid ja mitmed kiskjad. Ungari tsirkus on Tallinnas 18. juulini.

Ülal: esinevad akrobaadid. All: dresseeritud šimpansid.

UUSI RAAMATUID

N. Vavilov. VIIS KONTINENTI.

«Viis kontinenti» on esimene raamat eesti keeles Nikolai Vavilovi klassikaks muutunud pärandist. Teos on kuulsa akadeemiku botaaniku, agronoomi, geneetiku, selektsionääri ning geograafi postuumselt ilmunud töö, milles ta lugejaskonnaga jagab mulieid-mõtteid oma elu kõige vähem ununevaist ajajärkudest — uurimisrändudest. Esimesed karavanirännakud sooritas N. Vavilov kahekümneaastase noormehena (1908), ja viimase ekspeditsiooni ajal Karpaatides algaski ta elu kõige traagilisem etapp, mis lõppes surmaga tema koolilinna Saratovi vanglas (1943). Nende kahe piiripunkti vahele mahuvad ära teinekord otse ääretu rängad, eluohtlikud teekonnad kultuuritaimede e.singul viies maailmajaos. Neilt rändudelt kogus ta materjali, mis lubas tal luua ülemaailmsele kultuurile jääva väärtusega teooria — tervikliku õpetuse kultuurtaimede tekkekoldeist. Raamatu peamine väärtus on ta suur informatsioonisisaldus, teaduslik täpsus ning põhjalikkus ja need teevad ta huvitavaks ning omapäraseks. Teost rikastab muu hulgas asjaolu, et ta on ialgsikälmiste raamat. Kaasaja kiired ja mugavad vahendid on toonud meie reisikirjandusse rohkesti turistlikkust. Vavilovi karavanirännud kompavad maad hoopis teisiti, ja — ilmlikumalt. Ja need rännud hõlmavad korduvalt alasid, mis mele lugejale on põhiliselt «terra incognita». Me viibime Etioopias ning Eritreas, Koreas ning Taivanil, Hindukuši lumel, Jordaania kõrbetes, Amasoonase kaugõukimetsades ning Küprose muinasleidude asukohas. Kogu raamatut läbib autori lõputu humaansus, sukeldumine peale botaanika ning taimekasvatuse ka rahvaste kultuurilukku. Siin on antud ka huvitavaid episoode kohtumistest välismaa teadlaste ning riigitegelastega. Tõlkinud ja eessõna kirjutanud J. Eilart. Kunstiliselt kujundanud U. Külv. Illustreeritud autori enda tehtud fotodega. Raamat sarjast «Maailm ja mõnda». Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 30 000 eks. 208 lk. Hind 77 kop.

Romain Rolland. 14. JUULI. Revolutsioonidraama.

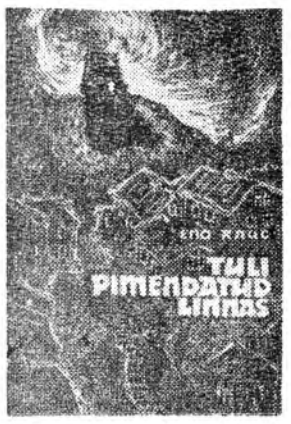

Romain Rolland'i romanisti- ja publitsistitöö kõrval on tema draamaloomingul küll tagasihoidlikum, kuid siiski kaalukas koht. «14. juulil» on näidend tema revolutsioonidraamade sarjast, millega kirjanik taotles taaselustada prantsuse rahva revolutsioonilisi traditsioone ja lisaks osutada inimsuse moraalsele tugevusele ka ühiskondlike mullistuste keerises. Näidend kujutab 1789. a. Prantsuse kodanliku revolutsiooni algupäevi ja lõpeb Bastille' vallutamisega. Kui revolutsioonitsükli esimesed näidendid tegelesid ajaloolise kujude isikusaatusega ning taustana tegutsev rahvas saab neis tuba peaaegu tegelasena tajutavaks, siis «14. juulis» tõuseb revolutsiooniline rahvahulk oma anonüümsete sangaritega näidendi otseseks peategelaseks. Sealjuures on see monumentaalne kroonika peaaegu dokumentaalselt faktitruu, kuigi autor omapoolses eessõnas ajaloo tolmukübemed terviku suure tõe eest kõrvalisteks kuulutab. Prantsuse keelest tõlkinud ja saatesõna kirjutanud Jaan Kross. Kaane kujundanud E. Tali. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 5000 eks. 180 lk. Hind 44 kop.

Anatole France (?). ROOSIPUUMÖÖBEL. ««Loomingu» Raamatukogu» nr. 23 (499).

Lugejat hämmastab muidugi küsimärk autori nime taga. Asi on nimelt selles, et on tekkinud põhjendatud kahtlust, kas ei ole tegu kirjanduslikku võltsinguga. Jutustus «Roosipuumööbel» on Ungaris ilmunud vähemasti neli korda. Kolmel korral on autori nimeks Anatole France, neljandal Anatole France (?). Ja seda seepärast, et seni ei ole leitud jutustuse originaali. Pariisis ilmunud A. France'i kogutud teostes «Roosipuumööblit» ei ole, andmeid jutustuse kohta ei leidu ka klassiku loomingut käsitlevates monograafiates. Samas leidub aga jutustuses mitmeid France'i teostele omaseid jooni: peategelane on praktilises elus saamatu veidrik; faabula on antud groteskses plaanis, humoristlikult varjundatud müstiliste elementidega. France'ilikult kõlab jutustuses ka iroonia valevagaduse teemal. France või mitte, mõtisklus selle ümber võib kesta, kuid lugu pedantse latinisti Galuchet' kummalisest ümbersünnist kõidab kindlasti. Ungari keelest tõlkinud Edvin Hiedel. Kirjastus «Perioodika». Trükitud 22 000 eks. 54 lk. Hind 10 kop.

Eno Raud. TULI PIMENDATUD LINNAS.

Eno Raua uue noorsooraamatu tegevus toimub fašistliku okupatsiooni esimestel aastatel. Nagu autor ise märgib, hakkab üks raamatu tegelastest kirja panema kõike seda, mida ta enda ümber näeb. Ta saab paljudest asjadest aru pisut lapselikult, sest on ise alles peaaegu laps. Kuid ta tunneb okupatsiooni alandavat raskust enda ja oma rahva õigadel, ning talpab kõige tähtsamat — fašismi vastu tuleb võidelda. See võitluski, mida ta koos oma sõbraga peab, on pisut lapselik ja poolmängulik. Kuid tähtis on see et võitlusse minnakse, ja küllap on niisugune võitlus midagi väärt ka siis, kui selle kes teab kui suuri ja püsivaid tagajärgi ei olegi. Illustreerinud E. Maisaar. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 24 000 eks. 200 lk. Hind 55 kop.

Ellen Niit. JUTT JÄNESEPOJAST, KES EI TAHTNUD MAGAMA JÄÄDA.

Koolieelsele perele kirjutatud lookesele on pildid joonistanud Jutta Maisaar. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 60 000 eks. 16 lk. Hind 20 kop.

O. Matškevits, N. Zverjev. KASAHHI NSV — KOTKATIIBADE MAA.

Kotkatiibade maa — nii nimetatakse vabariiki, mis laiub tuhandeid kilomeetreid põhjast lõunasse ja läänest itta, jäädes oma territooriumilt mahu alnult Vene Föderatsioonist. Pikal rännuteel Nõukogude Kasahstani avarustel tutvume kõigega, mis iseloomustab tõelist kotkalendude maad, ning heidame seejuures pilgu ka kasahhi kaasaegsele kirjandusele, muusika-, kunsti- ja teatrielule ja ka vabariigi kõige nooremale kunstiharule — kinokunstile. Tõlkinud M. Vene. Kaas: G. Pant. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 4000 eks. 112 lk. Hind 21 kop.

L. Antiq. TALLINNA TULIRELVAMEISTRID JA RELVAD XIV—XVI SAJANDIL.

Paljude fotodega illustreeritud raamatuke sisaldab huvitavaid materjale keskaegse Tallinna mitmesugustest tulirelvadest, nende kasutamisest ja valmistamisest, lühiülevaate tulirelvaloomingust, mille kaudu saame pildikese mitte üksnes tolleaegsest sõjatehnikast, vaid ka tulirelvadega seotud käsitööst ja kunstilistest tõekspidamistest. Kunstiliselt kujundanud V. Asi. Eesti NSV Riikliku Ajaloomuuseumi väljaanne. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 10 000 eks. 48 lk. Hind 41 kop.

TÖÖGA NÄIDATUD EESKUJU.

Brošüür ETKVL-i süsteemis töötavate kommunistliku töö eesrindlaste saavutustest ja kogemustest. Oluptildikeste autorid: Luise Vaher, Manivald Kesamaa, Felix Soha, Boris Mikk, Felix Eerma ja Harri Trelal. Koostanud F. Eerma. Kujundanud H. Polberg. Illustreeritud fotodega. ETKVL-i väljaanne. Kirjastus «Valgus». Trükitud 3000 eks. 56 lk. Hind 9 kop.

TREENERI TEADMISVARA FÜSIOLOOGIA JA SPORDIMEDITSIINI ALALT.

Esimese vihiku teema on seotud 1968. a. Mehhikos korraldatavate olümpiamängudega ning kannab pealkirja «Aklimatisatsioonist ja jõuvarude taastumisest mööduka kõrgusega mägedes». Autorid: I. Sibul, A. Viru, T. Karu, H. Tilk ja A. Arro, TR Ülikooli spordimeditsiini kateedri väljaanne. Trükitud 400 eks. 98 lk. Hind 32 kop.

Viljandi rajooni kultuurinädal Jõgeva rajoonis

Esimese selletaolisena vabariigis korraldab Viljandi rajooni kultuuriosakond 9.—16. juulini Jõgeva rajoonis Viljandi rajooni kultuurinädala. Avaakordiks kujuneb suur rahvapidu Siimuste lauluväljakul, kus koos jõgevalastega esinevad Viljandi rajooni koorid, orkestrid ja rahvatantsijad. Kultuurinädala raames toimuvad Põltsamaa ja Jõgeva kultuurimajas luuleõhtud, Viljandi isetegevuslik nukuteater etendab Tormas, Jõgeva Sordiaretusjaamas ja Ranna kultuurimajas G. Landau näidendi «Kass ja jänes». Lustiveres, Jõgeval ja Kuremaa Sovhoostehnikumi pargis esineb Suure-Jaani agitbrigaad kavaga «Kriis põrgus». Luua rahvapargis — Abja kultuurimaja oma tantsulis-muusikalise lavastusega «Jaanikul». Saare kultuurimajas esitab Olustvere kultuurimaja näitering A. Kitzbergi «Libahundi» lavastuse. Kaareperas — Võhma kultuurimaja näitering A. Liivese näidendi «Kallimast kallim» jne. Peale selle on rajooni mitmes paigas veel ette nähtud Suure-Jaani, Mõisaküla, Mustla ja Viljandi kultuurimaja estraadiansamblite kontserdid jm.

14.—16. juulini on Jõgeva kultuurimajas avatud foto- ning kodukultuuri näitus. Põltsamaa kultuurimajas on kujutava kunsti näitus. Nädal lõpetatakse jällegi Siimuste lauluväljakul suure estraadikontserdiga.

Arhitektide Liidus

● Rahvusvahelise Arhitektide Liidu 9. kongressile Prahas sõitsid arhitektid V. Herkel (NSVL AL delegatsiooni liige), R. Kivi ja P. Jänes (turistide grupi koosseisus).

● Moskvasse Arhitektide Majja kogunesid arhitektid kõigist liiduvabariikidest, et arutada monteeritavate elumajade ja ühiskondlike hoonete projekteerimist ning ehitamist. ENSV-st viibisid nõupidamisel arhitekt H. Härmson ja insenerid E. Kipper ja U. Lemmik.

● Juunikuus sai teoks 2-päevane ekskursioon Hiiumaale. Ringsõitu saarel juhatas rajooni vanemarhitekt U. Merendi.

Puidust suveniiride ja rahvakunstiesemete võistlus

Eesti NSV Kohaliku Tööstuse Ministeerium ja rahvakunstimeistrite koondis «Uku» korraldavad Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 50. aastapäeva auks puidust suveniiride ja rahvakunstiesemete võistluse.

Võistlusele võib esitada rahvakunsti traditsioonidel valmistatud dekoratiiv- ja tarbeesemeid puidust, laastust, juurtest, vitstest, niinest, kasetohust või õlgedest ning originaalseid dekoratiiv- ja mälestusesemeid.

Võistlusele esitatud esemed peavad olema hästi viimistletud ning varustatud seletuskirjaga valmistamisviisi ja materjali kulu kohta. Rahvakunsti traditsioonidel valmistatud esemetele lisada nende päritolu (maakond).

Võistlustööd esitada märgusõna all koos kinnise ümbrikuga, mis sisaldab autori perekonna-, ees- ja isanime, passiandmed, töökoha ja koduse aadressi.

Võistlustööd esitada aadressil: Tallinn, Lomonossovi 29, rahvakunstimeistrite koondis «Uku».

Tööde esitamise viimaseks tähtajaks on 25. oktoober k. a. Võistlustööde läbivaatamiseks määrab Eesti NSV Kohaliku Tööstuse Ministeerium 9-liikmelise žürii.

Parimatele esemetele on ette nähtud preemiad: kaks I preemiat à 150 rbl., kaks II preemiat à 100 rbl., viis III preemiat à 50 rbl.

Žürii otsus kuulutatakse välja hiljemalt 4. nov. k. a. Premeeritud esemed jäävad RMK «Uku» käsutusse ilma täiendava hüvitiseta autorile. Premeerimata jäänud tööd võivad autorid tagasi saada kuni 30. detsembrini 1967. a. Posti teel töid ei tagastata.

RAT «VANEMUINE»

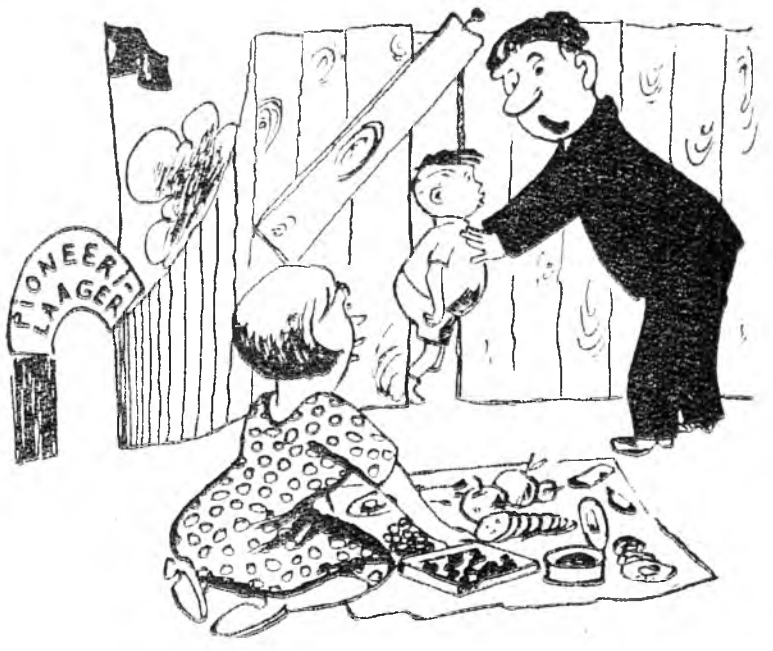
Reedel, 7. VII kl. 20 «Windsori lõbusad naised» (Tapa raudteelaste klubis), kl. 21 «Paunvere» (Tudulinna kultuurimajas), kl. 21 «Rätsep õhk ja tema õnneloos» («Ühismaa» kolhoosi klubis, Kingissepa raj.), kl. 21 «See maailm või teine» (Tammaru kolhoosi klubis, Pärnu raj.); laupäeval, 8. VII kl. 20 vabaõhuetendus «Windsori lõbusad naised» (Porkuni pargis), kl. 21 «Paunvere» (Voka klubis, Kohtla-Järve raj.), kl. 21 «Rätsep õhk ja tema õnneloos» (Pärsamaa kultuurimajas), kl. 21 «See maailm või teine» (Tõstamaa kultuurimajas); pühapäeval, 9. VII kl. 20 vabaõhuetendus «Windsori lõbusad naised» (Toila-Oru lauluväljakul. Autobussiühendus Jõhvi—Toila alates kl. 18), kl. 21 «Paunvere» (Aksalama kultuurimajas), kl. 21 «Rätsep õhk ja tema õnneloos» (Sõmera sanatooriumi klubis), kl. 21 «See maailm või teine» («Sädeme» kolhoosi klubis, Viljandi raj.).

NÄITUSESAALIDES

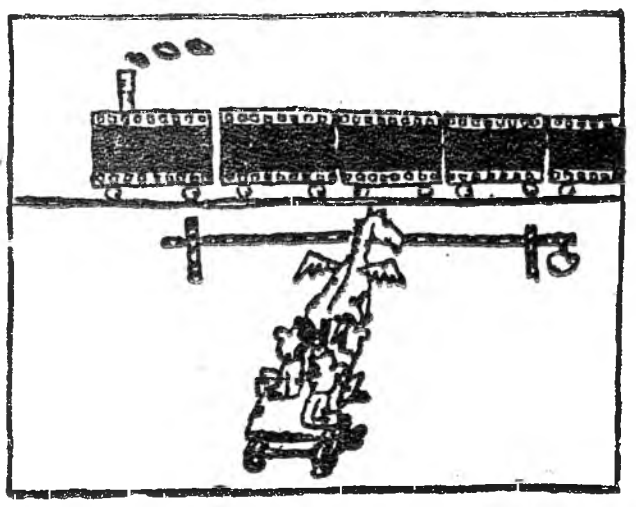
Tallinna Riiklikus Kunstimuuseumis on avatud põhiekspositsioon «Eesti Kunst», värna kunsti näitus, Arnold Akbergi teoste näitus, Nikolai Kummitsa näitus, Robert Faiki tööde näitus (avamine 7. juuli kl. 17). Avatud kl. 12—19-ni. Teisipäeval suletud.

Tartu Riiklikus Kunstimuuseumis on Tartu kunstinäitus. Avatud kl. 12—19-ni. Teisipäeval suletud.

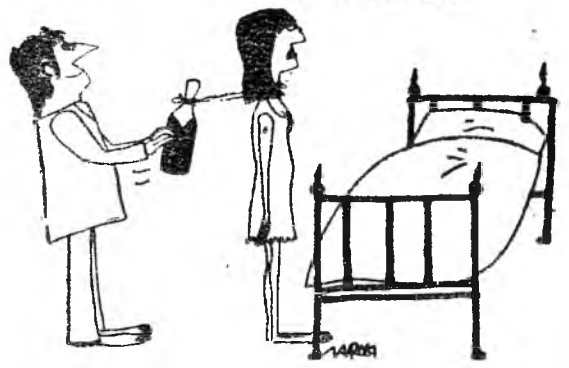
HUUMORIT

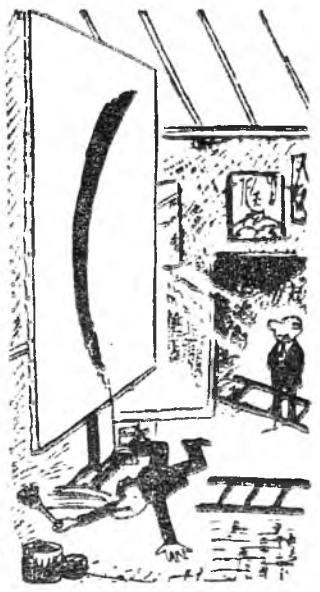
«Ole söötsime... Tagasi ei mahu enam...»
A. Grunini joonistus («Krokodil»)

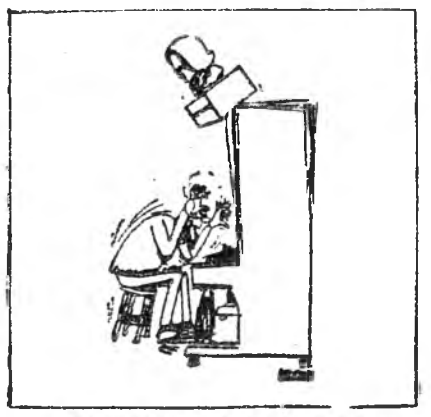
(Leedu NSV)

(Slovaki)

ABSTRAKTSIONISTI ATELJEES
«Geniaalne!»
(Prantsuse)

Beethoven ei pidanud vastu...
(Inglise)

Toimetaja asetäitja A. Ehin.

Toimetuse kolleegium: I. Moss, M. Port, A. Päiel, L. Remmelgas, J. Rääts, A. Saar, A. Tamm, L. Tigane, I. Torn, P. Uusman ja D. Vaarandi.

Sarjast „Maailm ja mõnda" alustati ettetellijaile

N. VAVILOVI

reisiraamatu

«VIIS KONTINENTI»

kätteandmist.

See teos on teile huvitavaks lektüüriks, kaaslaseks puhkuse ajal.

«СЕРП И МОЛОТ»
ИНДЕКС 69785

Toimetus: Tallinn, Pikk t. 54, postkast 388. Toimetuse telefonid: toimetaja ja toimetaja asetäitja — 489-05, kunstiosakond — 414-16, vastutav sekretär ja muusikaosakond — 467-03, kirjanduse, teatri- ja kultuuritöö osakond — 432-46. «Sirp ja Vasar» ilmub kord nädalas. Tellimishind kolmeks kuuks 60 kop. Üksiknumbri hind 5 kop. Väljaandja kirjastus «Perioodika», Tallinn, Pikk t. 37. «Сирп и Вазар» («Серп и молот»), орган Министерства культуры Эстонской ССР, Союза писателей Эстонской ССР, Союза художников Эстонской ССР и Союза композиторов Эстонской ССР. «Периодика», Таллин, ул. Пикк 37.

МВ-04136 Trükikoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk t. 54/58. Tellimuse nr. 2480